

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Liber Primus De Clericis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

Controversia generalis Secunda.

De

MILITANTIS ECCLESIAE
MEMBRIS,
LIBRI PRIMI

De

CLERICIS,
CAPUT PRIMUM.

De

Nomine & discrimine Clerici & Laici.

Uaestio in hoc capite à Bellarmino tractata, dum plus Nomen Clerici, ejusque significationem, quam rem ipsam attingit, insuperque Bellarminus nihil habuit, quod ad nomen hoc solis Ecclesiae Ministris adscribendum ex Augustini autoritate adduceret, nobis ex Instituto parum negotii facit. Hoc tantum silentio praetermittendum non est, etsi in nominibus & vocabulis, ubi de re ipsa constat, difficultates facere non oporteat, Bellarminum, dum Clericos quasi sortem & hereditatem Domini dicit, vim nominis non exhausisse juxta mentem Augustini, sequentibus verbis explicatam: *Cleros & Clericos hinc adpellatos puto, qui sunt in Ecclesiastici Ministerii gradibus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.* Quamvis autem haec sententia in eo favere videatur Bellarmino, quod vocabulum Clerici solis Ecclesiae Ministris adtribuatur, id quod ab Augustino in antecedentibus quoque factum est, ad verba Pfaltis Regii è versione vulgata, si dormiat inter medios Cleros, haec observante: *Magnum aliquod bonum est, dormire inter medios Cleros, quae nonnulli duo Testamenta esse voluerunt, ut dormire sit inter medios Cleros, in eorum Testamentorum autoritate requiescere, id est, utriusque Testamenti testimoniis adquiescere, ut quando aliquid ex his profertur & probatur, omnis contentio pacifica quiete finiatur.* Quod si ita est, quid aliud admonere videtur (Pfaltis) Evangelizantes virtute multa, nisi quia tunc eis Dominus dabit verbum, ut evangelizare possint, si dormiant inter medios Cleros? Tunc enim eis verbum veritatis datur, si autoritas ab eis duorum Testamentorum non relinquatur, ut ipsi sint & penna columba deargentata, quorum praedicatione in caelum gloria fertur Ecclesiae. Tamen ea postmodum subjungit augustus Doctor, per quae illud bonum, quod sub elogio Cleri vel Clerorum ibi intelligendum esse vel intelligi posse indicavit, tanquam cunctis fidelibus commune commendavit, scribens: *Iubet scriptura, ut inter medios Cleros dormiant, qui vel sunt penna columba deargentata, vel ex hoc eis praestatur, ut sint.* Porro si isti Cleri significant duo Testamenta, quid aliud admonemur, nisi ut Testamentis inter se consentientibus non repugnemus, sed intelligendo adquiescamus, nosque, simul eorum concordia signum atque documentum, cum alterum adversus alterum nihil dixisse sentimus. Cur autem in Cleris Testamenta intelligantur, cum hoc nomen Graecum sit quidem, sed Testamentum non ita dicatur, haec causa est, quia per Testamentum datur hereditas, quae Graecè adpellatur *κληρονομία* & heres *κληρονομος*, Cleros autem sors Graecè dicitur, & sortes ex promissione Dei partes hereditatis vocantur, quae populo sunt distributae. Unde tribus levi praecpta est non habere sortem inter fratres suos, quod ex eorum decimis sustentaretur. In sequentibus haec addit: Proinde propter hereditatem, quae sit Testamento, nomine Clerorum ipsa Testamenta sunt significata, quam mihi & alius hic occurrat sensus, nisi fallor, anteponendus, ut Cleros multò probabilius ipsas hereditates intelligamus. Hoc est, quantum mihi videtur, dormire inter medios Cleros, id est, inter medias hereditates, nondum in re, sed tamen in spe caelestis hereditatis habitare, & à terrena felicitatis cupiditate jam conquiescere. Cum autem

in Pf. 67.
vel 68.

tem venerit, quod speramus, non jam inter duas hereditates requiescimus, sed in nova (&) vera, cujus umbra vetus erat, regnabimus. Quid circa hæc Augustini observandum de jure sit, hic ob brevitem, & quia primario huc non pertinet, prætermitto, illud tantum monens, Bellarminum quoque in explicatione hujus Psalmi, prolata ab Augustino de duobus Testamentis sententiam, præter Augustinum aliis etiam scripturæ & Psalterii expositioribus Græcis & Latinis, nominatim Hieronymo, Theodoro & Euthymio adscribere, neque eam, utpotè communi receptam consensu, putare absurdam, quia, inquit, *Clerus sortem, possessionem & hereditatem significat, scripturæ autem divinæ sunt quædam possessio & hereditas Ecclesiæ.* Hoc autem quid aliud est, quàm sortem hanc facere bonum Doctoribus & auditoribus commune? Et ad hæc Augustini sententiam magis illustrandam pertinet, quod *Esthivus* ad illum i. Epist. 5. Petri locum observavit, qui in hac Quæstione est vexatissimus, & quem Bellarminus modis omnibus ad suum laboravit trahere propositum; concedens quidem, multos Latinorum Clericos interpretari Ecclesiasticis Ministeriis deputatos, è Græcis quoque Oecumenium, & huc citari Hieronymum; veruntamen longè probabilius esse, per Cleros intelligi gregis Domini portiones, quæ singulis Episcopis pascendæ & regendæ velut sortito obtigerunt, juxta id, quod Cyprianus dicit, Ecclesiam esse unam, cujus singulas portiones singuli in solidum teneant Episcopi. Addit ex mente sancti Patris: *Phrasis est desumpta à sorte, nam Clerus sortem significat, quæ veteres ex Dei præcepto in distribuenda utebantur terra, singulis in possessionem, hinc enim partes, quæ singulis ob venerant, xiqoi, id est, sortes vocabantur.* Sane totum gregem nomine Cleri hic intelligi, satis arguit adversativa, quam Petrus facit? Non dominantes in Cleris, sed forma facti gregis, tanquam idem sit Clerus & Græx. Quapropter & Syrus Interpres pro Cleris gregem scripsit: non tanquam Domini gregis. Denique nec consuetum est Clericos adpellare clericos pluraliter, sed clericum, nomine collectivo. Proinde non dubitamus, hunc intellectum, quo Cleri vocabulum extenditur ad totum gregem cuique Episcopo adtributum, priori antepone, secuti Authores, qui sic intellexerunt, Cyrillum, Alexandrinum, Bedam, Cajetanum, Gagnæum, Titelmanum, nec non Iansenium; quibus adde *Erasmum, Vatablum, Immanuellem Saa.* Et si autem, ut jam monui, in vocabuli hujus significatione Ecclesiastica, qua Doctoribus solum adtribui solet, non adeò difficiles essent Evangelici; quia tamen aliud quid à Romanensibus hic attenditur, & per auditorum exclusionem Magisteriale (vel potius Magistrale) aliquod imperium quæritur, quo Privilegia toti Ecclesiæ à Christo concessa ad eos tantum pertinere dicuntur, qui soli hoc elogio superbire desiderant, per quæ communia Ecclesiæ bona, nominatim lectio scripturæ, calicis Domini in S. Eucharistia participatio, aliæque plura Laicis ita dictis tanquam indignis auferuntur & denegantur, nullo plane modo consentire possunt evangelici, hereditatem Dominicam pro Ecclesiæ bono communi agnoscentes & defendentes.

vid. D.
Mein.
Philos.
Fabr.
part. III.
P. 459.

CAPUT SECUNDUM & seqq.

De

Institutione Ministrorum Ecclesiæ.

ANte omnia hic notandum venit, Bellarminum, id quod à plerisque aliis hujus Controversiæ tractatoribus fieri solet, vocationem cum ordinatione turpiter confundere, hacque etiam ratione lectori fucum facere, dum tamen longè aliter de hac, quàm illa judicari debeat, ut in progressu videbitur. Ut autem quam defendendam suscepit Bellarminus sententiam, pro viribus tueatur, octo Propositiones format, quas, quantum ratio Instituti & Augustini autoritas requirit, examini sed brevissimo subijciemus. Prima propositio hæc est: *Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiæ Ministrorum, non ad plebem, sed ad solos pertinere Episcopos.* Observa, lector veritatis studiose, ordinationem Ecclesiæ Ministrorum ex Evangelicorum quoque sententia ad plebem non pertinere, ubi nimirum omnia ordine agi possunt, ac Ecclesia in pacato vivit statu. Dum verò Bellarminus eam ad solos trahit Episcopos, exclusa non solum plebe, sed & cæteris omnibus Ecclesiæ Ministris, qui in hoc speciali significato non dicuntur Episcopi, ab hoc ordinationis officio remotis, injuriam facit Ecclesiæ, quæ ex Institutione Dominica discrimen hoc non agnoscit. Quæcunque enim à Bellarmino ad Monopolium hoc Episcopale adstruendum vel ex S. Literis, vel ex scriptis Patrum line

judi-

judicio & accuratâ mentis trutinâ colligit, id planè non evincunt. Nobis nunc Augustinus saltem vindicandus est, de quo dum scribit, *quod Moysen Sacerdotem & Pontificem fuisse testetur*, adeoque eum ut Sacerdotem & Pontificem ordinasse & consecrasset Aaronem & filios ejus, primos Veteris Testamenti Sacerdotes, supra jam non semel, imprimis ubi de regimine secularium in Ecclesia egimus, ostensum fuit, quid de illa Augustini sententia sit statuendum. De cætero, quod ad Augustini quoque auctoritatem pertinere censet Bellarminus, quæ de consecratione Episcopali in quibusdam Conciliis Carthagenensibus, quamvis tantum nationalibus. Augustini tamen presentia ac suffragio illustratis, fuerunt decreta, Evangelicis non obest, nec Augustini auctoritatem nobis eripit, qui hanc Episcopalem consecrationem Augustini tempore per Conciliarem consensum solis adscriptam Episcopis non inficiamur, sed hoc tantum negamus, indè probari posse, factum id ex Dominica Institutione, neque id ullibi Concilia à Bellarmino laudata exhibent. Augustinum porò quod concernit, quem Bellarminus ibidem inter eos Ecclesiæ Doctores recenset, de quibus audacter scribit, *quod constanter doceant, solius Episcopi esse, initiare sacris sive Presbyteros, sive Diaconos, sive ipsos etiam Episcopos, neque id ullo modo Presbyteris licere*; non hanc ejus mentem fuisse constabit, ubi locum, ad quem Bellarminus digitum intendit, ritè adspexerimus; ad minimum, Presbyteros ibi ab imitatione aliorum Presbyterorum & Diaconorum (ut de consecratione Episcoporum in specie non dicam) non excludi, id quod Bellarminus sumserat demonstrandum. Illud nimirum habet sanctus Pater ibi, ubi Bellarminus eum Presbyteros ab omni initiatione Ministrorum Ecclesiæ excludere dixit: *Ecclesia Catholica consuetudinem habere, ut non Numidia, sed propinquiores Episcopi, Episcopum Ecclesiæ Carthagenensis ordinent, sicut nec Romana Ecclesia ordinat aliquis Episcopus Metropolitanus, sed de proximo Ostiensis Episcopus*. Nihil hic de consecratione Presbyterorum & Diaconorum, quam Presbyteris tanto conatu denegare studet Bellarminus, qui simul ad locum in hoc Augustini scripto parallelum manu nos ducit, in quo sanctus Pater memorat, *quod in primi diei collatione inter alia quinto recitata etiam sint Catholicorum litteræ, quas rescripserint cognitori, sicut edicto commonuerat, insinuantes, consentire se ad omnia, quæ illo edicto fuerant ordinata, in eisdem se obstringentes etiam & pollicentes, si in parte Donati veritas eis demonstraretur Ecclesiæ, non se illic Episcopalem questuros honorem, sed Concilium eorum secuturos pro salute Christiana. Si autem in sua potius communione veritas ostenderetur Ecclesiæ, honores Episcopales eis se non negaturos, & hoc à se fieri bono pacis, ut intelligerent hi, quibus hoc prestaretur, quod in eis Catholici non Christianam consecrationem, sed humanum detestarentur errorem. Quod si plebs duos in Ecclesiâ Episcopos ferre non posset, utrisque de medio recedentibus singuli constituerentur Episcopi, ab eis ordinandi Episcopis, qui in suis plebibus singuli invenirentur*. Egregius omninò locus & notatu ante plures alios dignissimus, qui etsi inter alia Episcopalem imprimis ordinationem videatur commendare, non tamen videre licet, exclusisse Augustinum, vel Catholicos eo narrante Episcopos, à consecratione Episcopali Presbyteros omninò, vel ordinationem Presbyterorum & Diaconorum ad minimum Presbyteris denegasse; ut taceam, nullam Institutionis Dominicæ in toto hoc negotio mentionem fieri, quæ tamen ad Controversiæ statum ritè formandum quam-maximè pertinet, & in quâ cardo quæstionis vertitur. Notari autem probè debet, utut tempore Augustini ordinatio sive consecratio Sacerdotalis ut plurimum ab Episcopis facta fuerit, non tamen hunc morem ita fuisse in Ecclesiâ universalem, ut non à Presbytero etiam fieri potuerint, si modò fides habenda Authori Quæstionum ex utroque Testamento, quem sub Augustini nomine & auctoritate Bellarminum & alios Scriptores Pontificios non semel citare, supra jam dictum est. Scribit is expressè, *in Alexandria & per totam Aegyptum, si desit Episcopus, consecrare Presbyterum*. Et ne de alia, quam consecratione & ordinatione Ministrorum Ecclesiæ loqui videatur scriptor Augustinianus, in proximè antecedentibus clarè satis indicat, scribens: *Presbyterum intelligi Episcopum, probat Paulus Apostolus, quando Timotheum, quem ordinavit Presbyterum, instruit, qualem debeat creare Episcopum. Quid est enim Episcopus nisi*

conf. D.
Hülsem. de
Consecr.
num. 42.

Brevic.
Collat.
cum Do-
nat. col-
lat. III.

Quæst. 101
conf.
Blond.
Apol. pro
Hier. p. 61.

vid. Sal-
maf. Ad-
par. de
Prim. Pa-
pæ. p. 81.
seqq.

nisi primus Presbyter, hoc est, summus Sacerdos. Gravius est hoc testimonium id-
eò, quia ad sequentem de distinctione Episcopi & Presbyteri Controversiam in-
servire etiam poterit. Nunc id tantum ea inter in antecessum additur, in edi-
tione operum Augustini, quæ ante hoc seculum Parisius prodit, ad marginem
hujus Quæstionis observari, *Auctorem hoc imitatum esse ex Hieronymo & Am-
brofio, atque adeo majoris æstimari debere.* Secunda propositio est: *Vocatio seu
missio Ministrorum non ad populum pertinet, sed ad Episcopos, & potissimum ad sum-
mum Pontificem.* Atqui hæc propositio quoad primam iterum partem directè
evangelicis non opponitur, quibus nunquam venit in mentem, vocationem Ec-
clesiæ Ministrorum populo adscribere, cui pars tantum aliqua in hoc negotio at-
tribuenda est, nimirum consensus & testimonium, id quod ei tempore Augu-
stini denegatum non fuisse, ad septimam propositionem ipso teste Bellarmino
docebimur, cujus hic non prætermittenda est præposteritas, prius de ordinatio-
ne, quam ipsa Vocatione agentis, cum tamen hæc jure meritissimoque suo præ-
mitti debuerit, utpotè naturâ ordinationem antecedens, quamvis hæc non adeò
magni res sit momenti. Tertia jam sequitur propositio: *Vocatio Ministrorum
Ecclesiæ non fit à solo Deo.* Formavit eam Bellarminus, ut ex antecedentibus pa-
ter, contra Johannem Quidefum & Hussum. Non autem opus fuisset, prolixè
id excutere, si distinctionem inter vocationem mediatam & immediatam, or-
dinariam & extraordinariam attendere hic voluisset Bellarminus. Nec quid-
quam juvat eum, quod probationis loco inter alia ex Augustino etiam adduxit,
homines malos esse posse veros Episcopos, si legitime eligantur. Quid enim, ut ex-
emplo illationis vanitas ostendatur, annon Judas legitime fuit electus, & im-
mediatè quidem ac extra ordinem, sicut cæteri etiam Apostoli, à Christo Dei Fi-
lio, homo quamvis pessimus, & cui nunquam nasci, ipse vocantis judicio, me-
lius fuisset? Ratio, quam subjungit Bellarminus, nulla proflus est: *Si solus eli-
geret Deus Ecclesiæ Pastorem, aut id faceret sola voluntate sua, sine ullo signo ex-
terno & visibili, aut certè visibili aliquo signo. Si primum adfirmetur, quid no-
bis ejusmodi electio prodesset; nunquam enim sciremus, quis Ecclesiæ Pastor esset?
Si secundum, aut signum illud esset prodigiosum ac præter ordinem Naturæ, aut cer-
tè loco signi accipiende essent sortes.* An enim par est atque justum, duplicis mo-
di fitione Deo immediatè & extra ordinem Ecclesiæ Ministris quandoque vo-
canti terminos ad humanæ rationis lubitum statuere; quasi is pro sapientia in-
terminabili non tertium & quartum, quin imò plures etiam posset advocatio-
nis Ecclesiasticæ inmediate adhibere, qui hominum sapientissimis etiam
antèa nunquam venerant in mentem, ut & hic agnoscat, alias esse Dei, alias
verò hominum cogitationes? Et quia ad modum, qui sortes juxta vocationem
Apostoli Matthiæ extraordinariam exhibet, Bellarminus ex Augustino monet,
fortibus utendum esse in ejusmodi casibus, id tantum moneri debet, aliam omni-
nò esse rationem casuum, de quibus in locis à Bellarmino citatis agit Augu-
stinus, aliam verò, de quo in præsentem circa electionem Ecclesiæ Ministrorum
agitur. Et prior quidem plane est impertinens, qui sic habet: *Omnes aequè di-
ligendi sunt homines, sed cum omnibus prodesse non possis, potissimum his est consu-
lendum, qui pro locorum & temporum & quarumlibet rerum opportunitatibus
constrictus tibi quasi sorte quadam junguntur. Sicut enim, si tibi abundaret aliquid,
quoddam oporteret ei, qui non haberet, nec duobus dari posset, si tibi occurrerent duo,
quorum neuter alium vel indigentia, vel erga te aliqua necessitudine superaret, nihil ju-
stius faceres, quam ut sorte eligeres, cui dandum esset, quod dari utrique non posset; sic in
hominibus, quibus consulere nequeas omnibus, pro sorte habendum est, prout quisque
tibi colligatus temporaliter adherere potuerit.* Posterior autem casus etiam de Mini-
sterio Ecclesiæ sit conceptus, de conservatione tamen ejusdem agit potius, quam
de nova Pastorum electione. Tractat ibi sanctus Pater & distinctius explicat
quæstionem, quibus, quando & quomodo fugiendum sit imminente periculo? In
hujus Quæstionis enucleatione incidit sequens casus, à Doctore augusto per sortis
„ commendationem decifus: *Si inter Dei Ministros indè sit disceptatio, qui eorum*
„ mancant, ne fuga omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deleatur
„ Ecclesiæ; (tale certamen quippe erit inter eos, ubi utrique ferveant charitate, &
„ utrique placeant charitati.) Quæ disceptatio si aliter non potuerit terminari,
quan-

lib. I. de
Doctr.
Christi,
cap. 28.

Epist. 180.
ad Honor.
conf. D.
Dannh.
Colleg.
Decal.
p. 276.
edit. po-
ster.

quantum mihi videtur, qui maneat & qui fugiant, forte legendi sunt. Qui enim dixerint, se potius fugere debere, aut timidi videbuntur, quia imminens malum sustinere noluerunt; aut arrogantes, quia se magis, qui servandi essent, necessarios Ecclesiae judicaverunt. Deinde fortassis ii, qui meliores sunt, eligent pro fratribus ponere animas; & hi servabuntur fugiendo, quorum vitaminus est utilis, quia minor consulendi & gubernandi peritia, qui tamen, si pie sapiunt, contra dicent iis, quos vident & vivere potius oportere, & magis mori malle, quam fugere. Ideo, sicut scriptum est, contradictiones sedat fortitio, & inter potentes definit. Melius enim Deus in huiusmodi ambagibus, quam homines, iudicat, sive dignetur ad passionis fructum vocare meliores, & parcere infirmis, sive istos facere ad mala perferenda fortiores, & vitae huic subtrahere, quorum non potest Dei Ecclesiae tantum, quantum vita illorum prodesse. Res quidem fiet minus usitata, si fiat ista fortitio; sed si facta fuerit, quis eam reprehendere audebit? quis non eam, nisi imperitus aut invidus, congrua praedicatione laudabit? Placuit hocce casus integro textu ex Augustino huc adponere, quia, etsi ad praesens Institutum, ut iam monui, impertinentes, alias tamen ne omnino negligantur, non plane nullius operae videtur pretium. An vero in ipsa ad Ecclesiae Ministerium electione fortitio haec locum haberi possit, alia plane est Quaestio, Evangelicis quibusdam Doctoribus, sine tamen praedudicio, statuentibus, quod etsi Canones prohibeant, si personae in vid. D. Bal-
duin. de
Casib.
Consc.
lib. III.
cap. 6.
quaest. 9.
conf.
Carpzov.
Defin. Ec-
cles. Con-
sist. lib. I.
Tit. 4. De-
fin. 45. §. 7.

eruditione, & moribus sibi aequales occurrant, & quae alteri preferenda sit, dubitetur, forte rem decidit; postulant tamen necessitate, & cum alia ratione ad electionem perveniri nequeat, usurpari sortem posse, modo eam ad rem cum vera devotione & invocatione nominis divini accedatur, & totius Ecclesiae consensus, ut per sortem fiat decisio, accedat, & de utriusque eruditione & habilitate constet exacte. Videat hic, quicumque iudicii acumine pollet, annon in tali casu electio fiat & dependeat a solo Deo, per sortis directionem Ecclesiae suam revelante voluntatem; & annon haec electio ad eos referri possit & debeat casus, in quibus licite fortibus utendum duce Augustino docuit Bellarminus? Pratermissa nunc propositione quarta, qua statuitur, Non decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari, utpote ad praesens Institutum non pertinente, & in cuius explicatione nullum ab Augustini autoritate subsidium adparet, ad quintam progredimur, quae sic habet: *Ius eligendi summum Pontificem ceterosque Ecclesiae Pastores & Ministros populo non convenit iure divino, sed si quid aliquando in hac re populus potuit, id totum habuit ex conniventia vel concessione Pontificum.* Quid ad priorem huius propositionis partem moneri debeat, ad secundam propositionem dictum est. Quoad posteriorem vero proxime erimus solliciti, ubi sententia Augustini de Jure & potestate clavium toti Ecclesiae commissarum vindicabitur. Ea inter, ne ordinem a Bellarmino observatum turbemus, ad id attendendum, quod ex Augustino de inconvenientia & tumultibus ex populari electione provenientibus in medium protulit, duas ex eo citans Epistolas, non unius tamen per omnia ejusdemque argumenti. Probare nimirum voluit Bellarminus, electionem popularem esse obnoxiam tumultibus atque seditionibus, in qua cum finem adducit primam Epistolam Augustini post centesimam numero & ordine decimam. Impertinenter omnino & praeter rem a Bellarmino hanc Augustini Epistolam fuisse citatam, constabit, si ea exinde perpendamus verba, quae Espencaus ante hoc seculum, & quod excedit, ibi voluit legi, ubi de successorum in Sacerdotiis designatione, antehac non adeo inusitata, ex professo egit, Augustinum sequenti modo auditores adloquentem introducens: *Fratres mei, Dei servi in Milevitana Ecclesia post obitum Coepiscopi mei Severi, non nullam ibi turbationem timentes, me, ut venirem, petierunt. Veni, & Domino nos adjuvante cum pace Episcopum acceperunt, quem vivus designaverat Severus, cujus illi praecedentis & decedentis voluntatem libenter sunt amplexi. Minus tamen aliquid factum erat, unde non nulli contristabantur, quia apud Clericos designare successorem putans sufficere, populo inde locutus non erat; inde non nulla quorundam tristitia. Quid plura? Deo placuit, tristitia est fugata, gaudium successit, ordinato, quem praecedens Episcopus designarat, Episcopo. Ne qui ergo de me querantur, voluntatem meam, quam Dei esse credo, in omnium vestrum (nominantur autem ibi praesentes Coepiscopi duo & Compresbyteri septem) notitiam profero: Presbyterum Eradium mihi successorem volo. Non opus, me de laudibus ejus dicere, faveo sapientiae, parco verewardiae, nestis enim,*

enim, hoc me velle, quod vos velle scio. Si ante nescirem, hodie probarem. Confirmet Deus, quod operatus est in nobis. Qui mihi eum misit, eum servet incolumem sine crimine, ut qui facit gaudium viventis, locum suppleat morientis. A populo plus minus centies toto tempore illo adclamatum: Deo gratias, Christo laudes, Augustino vita, iudicio tuo gratias agimus, dignus est, justus est, fiat, fiat, olim dignus, olim meritis, exaudi Christe, Eradium conserva. Ad hæc Augustinus, Ecclesiastica conficimus gesta, Ecclesia Notarii excipiunt, qua dicimus, & meus sermo & vestra adclamationes in terram (non) cadunt; sic esse, & quantum ad homines attinet, confirmatum volo. Adclamatum, &c. Tum ille: Video, me hæc de re, ob quam vos invitavi, omnia vobiscum egisse, qua debui, hoc ultimum rogo, his gestis subscribere dignemini, qui potestis. Hac mihi responsione vestra opus, hanc teneam, de hac adscensione adclamate. Adclamatum, cumque reticerent, inquit, bene habet, ut qua Dei sunt, in eius sacrificiis agamus, omnibus vestra supplicationis hora, causis atque negotiis intermissis, pro Ecclesia, pro me, pro Presbytero Eradio precem Domino fundatis. Hæc per compendium ex prolixiori narratione Doctor Sorbonicus, ad quæ etiam digitum intendit nuperus

lib. 6. c. 8.

scriptor Gallus, Petrus de Marcâ, Archiepiscopus Parisiensis, in de Concordia Sacerdotii & Imperii opere, ubi de resignationibus Episcopatum & successorum designationibus egit, occasione hujus non solum adducens exemplum Augustini, ab antecessore Episcopo Hipponensi Valerio adhuc vivo in Coepiscopum electi, ut non tam succederet; quam accederet, cujus supra etiam mentio est facta occasione Canonis Nicæni, prohibentis, ne duo Episcopi in una essent Ecclesia, de quo idem Præsul observavit, quod per eum in electione Successoris nihil fuerit reprehensum, modo cum consensu Cleri & plebis fieret, id est, eorum, ad quos jus eligendi pertinebat; sed & ejusdem Augustini exemplum addens, sibi quoque adhuc vivo in plenario Ecclesiæ cætu successorem constituentis Eradium, & efficientis, ut electioni huic accederet Cleri & populi Hipponensis consensus. Ut autem impertinentia citationis Bellarminianæ fiat manifesta, notandum est, de triplici Electione agi in laudata Augustini Epistola, vel historica potius narratione, Augustini Epistolis inserta, & in nullius descriptione seditionis vel tumultus fieri mentionem, cujus gratiâ popularis electio malè possit audire; in primâ quidem, quæ in Ecclesia Milevitana præsentè Augustino est facta, metum fuisse alicujus turbationis, sed non ab ipsa electione populari, sed potius inde provenientis, quod severus decedens Episcopus suam de successore voluntatem Clericis solum, & non populo etiam significarit, ad quos tamen, Petro Marcâ teste, tum temporis eligendi jus pertinebat, de quo proximè Bellarminum quoque confessorum habebimus, qui dum ea inter Secundo ad aliam Augustini Epistolam provocat, turbulentissimæ commotionis in electione quadam populari historiam recensentis, videndum est, num ea commotio turbulentissima electioni præprimis populari sit adscribenda, & annon aliud quid intervenit, undè illa commotio turbulentissima orta fuit. Totum hujus rei seriem exhibet Augustinus in epistola per Bellarminum citata, quam ad Altinam scriptæ de filii Piniani ad ordinationem electione populari, ubi exponit non solum causas hujus commotionis turbulentissimæ, nimirum, quod Pinianum non nisi invitum populus ad ordinationem cogere voluerit, cujus rei plura ex antiquitate exempla, nominatim de Augustino etiam invito ad Presbyteratum tracto, recenset laudatus de Marcâ; sed & causam, ob quam dictus ille Pinianus ordinari noluerit, ad Ecclesiam videlicet Hipponensem, nimirum ob metum, ne quis irruisset hostilis incursum, qui esset discessione vitandus, de quo ipse Augustinus judicavit, gravem ab illo & non contemnendam causam necessitatis ingestam, qua civis etiam emigrare compelleret. Videre hinc non obscure datur, non tam ipsam electionem popularem huic commotioni turbulentissimæ occasionem præbuisse, quam quod suffragiis populi ad ordinationem electus ordinari noluit, quem tamen omnibus modis desiderarunt & expetiverunt. Anne ergò ob interveniens quoddam accidens electio popularis cum aliqua commotione facta, plebi, tanquam maximæ parti Ecclesiæ, jus ipsum, quod eam in hac actione cum aliis habere, ex Augustino statim indicabitur, planè auferet, eamque privabit Privilegio, quod à Christo Ecclesiæ Archiepiscopo cum aliis accepit commune? Si ita argumentari licet,

num. 225.

lib. 8. c. 6.

licet,

licet, multò magis ipsum hoc Privilegium iis erit adimendum, per quos non uno saltem modo in constitutione Ministrorum Ecclesiæ peccari, notius est, quam ut per exempla demonstrari sit necessum. Quid super ea re suum monuerit Principem *Cassinus* scriptor Theologo-Politicus, in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* una cum pluribus huic pertinentibus indicatum est. Nunc Augustinus erit vindicandus, ubi unius tantum testimonii de electionibus Ministrorum Ecclesiæ per Episcopos factis minus ordinatis, quod *Didacus Stella*, Ordinis Minorum, suis in *Lucæ Evangelium* enarrationibus cum pluribus aliis similibus inseruit, fecerimus mentionem, sequentem in modum concepti: *Hodie multe sunt Ecclesie, quæ Clericis insipientibus & ineptis plena sunt; qui, cum nec sacros Canones, nec Theologiam, nec Grammaticam didicerint, in sacros Ordines promoventur.* Et iterum post aliqua: *Multe sunt Ecclesie pueris & adolescentibus indoctis plena. Nam Episcopi & Canonici suas resignant præbendas in consobrinos & consanguineos suos, cum multi sint Doctores Theologi & Viri probi versantes in Academiis, qui nec bucellam panis in victum habeant.* Sed ad Augustinum ab exceptione Bellarminiana vindicandum veniamus. Dum enim ad argumenta pro totius Ecclesiæ consensu in electione Pastorum ab Evangelicis Doctoribus laudari solita respondere conatur, primo statim loco occurrit, quod de clavibus regni cælorum Petro commendatis *Matthæus* memorat, de quâ actione Augustinus observavit: *Quando dictum est Petro, tibi dabo claves regni cælorum, &c. universam significabat Ecclesiam.* Cui parallelum est, quod idem Doctor Augustus alibi, ob parallelum ejusdem Evangelici scriptoris locum, notanter scripsit: *Christus claves suæ dedit Ecclesie, ut quæ solveret in terra, soluta essent in cælo; & quæ ligaret in terra ligata essent in cælo.* Alia his similia non pauca ex hoc Patre sancto collegit Sorbonista *Launojus* eo in loco, unde supra, ubi de clavibus regni cælorum Petro datis ex professo fuit actum, plurima in rem præsentem legunter citata. Bellarminus quod ad hanc Augustini autoritatem exciperet vel opponeret, aliud nihil habuit, quàm, *Augustinum propterea dicere, quod Petrus in persona totius Ecclesie claves acceperint, quia in totius Ecclesie commodum & utilitatem eas acceperit, & quia non solus illa usus illis erat, sed transmissurus (eam potestatem) ad successores, & communicaturus cum aliis omnibus Episcopis & Presbyteris.* Sed si Bellarminus posteriorem *Matthæi* locum, ad quem etiam Augustinum respexisse diximus, ritè attendisset, mentem sancti Patris ita turpiter pervertere ausus vix fuisset, utpote agnitus, eam potestatem, quam Christus per clavium traditionem Petro in specie commisit, non solum cæteris quoque Apostolis post resurrectionem gloriosam fuisse, communicatam, ut eam cum suis hic & ibi successoribus à Petro tantum accipere opus non habuerint, sed & toti insuper Ecclesiæ vel corpori Ecclesiastico, quod Augustinus expresse testatur, per quod vel quam dum Bellarminus intelligi vult Prælatos, vel quod alibi urget *Ecclesiam representativam*, principium petit atque id præsupponit, quod nondum hæcenus est demonstratum. Manet ergo firmum adhuc argumentum: Cuicumque Christus tradidit claves regni cælorum, ei simul etiam tradidit potestatem vocandi eos, per quos vel quorum ministerio utitur jure suo in administranda clavium potestate. Atqui non Petro soli, cæterisque apostolis, & eorum in Pastoratu Collegis & successoribus tantum, sed toti etiam Ecclesiæ Christus tradidit claves regni cælorum, agnoscente & fatente id Augustino. Ergo toti etiam Ecclesiæ simul tradidit potestatem eos vocandi, per quos vel quorum ministerio utitur jure suo in administranda Clavium potestate. Videat nunc, quicumque populum, maximam Ecclesiæ partem, ab electione Pastorum vult exclusum, annon institutioni Pastoris summi & veri animarum Archi-Episcopi hac ratione contradicat, atque Augustinum sibi quam-maximè habeat adversarium, qui jus clavium, & quod ei adnexum est, toti adscripsit Ecclesiæ, ipseque plebem in Electionis Pastoralis negotio, laudabili exemplo, ultrò advocavit & sine omni præjudicio admisit, & quidem more illis temporibus consueto, ut proximè Bellarminum id fatentem videbimus. Quia enim ad Propositionem sextam, quæ est:

Electio Episcoporum non pertinet, jure divino ad Clerum, sed ad summam Pontificem, ut vel ipse eligat vel præscribat eligendi modum, auctoritate Augustini munire se non potuit, quem potius quoad utramque ejus partem agnoscere sibi debuisset contrarium, si ea accuratè perpenderit, quæ paulò ante *Espenceum* ex Augustino, de successoris constitutione in Episcopatu, præsentibus Coepiscopis duobus & Compresbyteris, nullà plane Pontificis Romani mentione facta, memorantem audivimus; idè ad septimam progredimur propositionem: *Ratio eligendi summam Pontificem per solos Cardinales est omnium optima & merito conservanda, etsi absolve Pontifex eam possit mutare, si vellet.* Quamvis enim ipsa propositio ad præsens Institutum pertinere non videatur, quia tamen in ejus explicatione habet aliqua, quæ non præter rem hic attenduntur, inconsultum ea omittere est visum. Nimirum, ut præscriptum in propositione modum eligendi Pontificem per Cardinales firmer Bellarminus, id alia inter demonstrationis loco adfert, *hanc eligendi formam ex omnibus aliis bonis & legitimis formis esse temperatam,* quarum quinque recenset, omnes, præter primam & ultimam, eum Clero populum quoque ad Jus eligendi Pastores & Episcopos, ad minimum pro consensu admittentes, de tertia inprimis agnoscens, *fuisse eam in usu tempore Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, Leonis, Gregorii,* videlicet, *ut Clerus & populus eligeret,* ut postmodum sibi met ipsi, more non insolito, contradicens moneat, esse formam hanc *omnium maximè incommodam,* quam paulò ante aliis bonis & legitimis formis accensuerat, id quod nobis Augustini auctoritatem vindicantibus in præsens satis esse potest. Restat octava nunc & ultima propositio: *Si nulla extaret Constitutio Pontificia de electione Pontificis, vel casu aliquo omnes à Jure designati electores, id est, Cardinales simul perirent, jus electionis ad Episcopos vicinos & Romanum Clerum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio Episcoporum generali.* Sed cum hujus propositionis tractatio ex Augustini seculo & auctoritate nihil plane exhibeat vel exhibere potuerit, silentio eam jure prætermittimus, ad alia facientes progressum.

CAPUT UNDECIMUM & seqq.

De

Numero, Antiquitate & officiis ordinum Ecclesiasticorum.

Quæ de prioribus hujus tractationis partibus, numero videlicet & antiquitate ordinum apud Romanenses Ecclesiasticorum in genere, notari possunt atque debent, præter ea, quæ *Gerhardus* nostro solito labore & industria ex variis Pontificiorum scriptoribus novantiquis in *Confessione Catholica* collegit, in *Vindictis Evangelico-Thomisticis* nuper quoque ex *Tannero, Laymanno, Caramele, Cottono* fuit offensum, ut prolixiori hic non opus sit repetitione, præprimis, cum à parte adversaria nihil hæcenus opponi potuerit. Nunc id tantum in gratiam lectoris innocenter curiosi addere juvat, quod *Franciscus Hallier*, Doctor Sorbonicus, in illustri opere de *Hierarchia Ecclesiastica*, quod *Ludovico* inprimis *Cellorio*, scriptori Loyolico, voluit oppositum, de *divisione Hierarchiarum ratione ordinis in Episcopos, Presbyteros & Ministros*, prolixissimè monuit, auctoritatibus Patrum, & inter eos etiam Augustini, non solum in genere probans, *Episcopalem Presbyteralem & Diaconalem esse veros ordines Hierarchicos, sed & solos ordines istos, non ceterorum (quoque) inferiorum, hierarchicos esse,* idque pluribus argumentis & rationibus, provocans etiam ad *Ecclesiam ritus, praxin & disciplinam, ternarium hierarchicorum ordinum numerum probantes, ampliore vero reprobantes,* quorum præprimis refert, quod hi ordines soli in Conciliis habuerint locum, & decretis Conciliorum nominatenus subscripserint. Et quia qui septenarium numerum defendunt, non pauca pro defensione ejus objicere solent, & quidem inter alia etiam Augustini auctoritatem, non solum Episcopos, Presbyteros & Diaconos, sed & alios sacramentorum ministros populis Christianis præesse in *de moribus Ecclesia Catholica* libro significantis; hinc idem Doctor Sorbonicus ad quævis, & in specie ad Augustini testimonium respondet, quod dum prolixè nimis ab eo factum est, lector ad ipsum remittitur fontem, ne exscriptio tædium aliquod pariat. Sufficiat nunc ille Doctoris Augustini locus, qui dictorum trium ordinum in specie facit mentionem, significantis, *Nihil esse in hac vita facilius*

lib. III.
sect. II.
pag. 230.
seqq.

cap. 33.

Epist. 148.
ad Valer.

facilius & latius & homini acceptabilius Episcopi, Presbyteri aut Diaconi officio, si perfunctorie ac adulatorie res agatur, sed nihil apud Deum miserius, tristius & damnable; item, nihil esse in hac vita difficilius, laboriosius, periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo militetur modo, quo noster Imperator jubet. Alterum ab eodem Sorbonistâ citarum ejusdem sancti Patris locum huc pertinentem brevitatis causa itidem prætermitto, cum hic unus ad rem satis esse possit præsentem, id est, ad sublevandam Bellarmini pauperiem, qui in demonstrando ordinum numero ac eorum antiquitate Augustini planè oblitus est, ac si nihil quidquam de iis notatu dignum scripsisset. Quin &, ubi de officiis eorum fuit agendum, hoc solum de eo refert ex possidio, quod adhuc Presbyter ab Episcopò Antecessore Valerio habuerit potestatem prædicandi, nimirum, ut ostenderet, officium prædicandi proprium fuisse Episcoporum, ita ut Presbyteris prædicare non licuerit, nisi ex Episcopi mandato aut consensu. Addit Cellotius, qui ejusdem facti meminit, in Africâ ante Augustinum illud præstitisse neminem; ex eodem possidio, vitæ Augustini Scriptore, id etiam memorans, factum id esse contra usum & consuetudinem Ecclesiarum in Africa, ac ideo nonnullos Valerio id concedenti detraxisse Episcopos, qui tamen, utpotè Vir providus, & sciens insuper, in Ecclesiis Orientalibus id ex more fieri, utilitati Ecclesiæ consulens, dum ille Græcus commodè Latinis prædicare non posset, obtreçantium linguas non curavit; imo currente postea & volante hujusmodi fama, bono præcedente exemplo, non-nullos Presbyteros accepta ab Episcopis potestate, coram Episcopis verbum Dei populis tractare cœpisse. Subjungit de suo Cellotius, incitatum hoc factò Aurelium, Carthaginensem Episcopum, sua in Ecclesia idem Presbyteris concessisse Privilegium, & gratulatum ipsi hoc factum magnopere Augustinum, Hieronymum quoque illam Ecclesiæ in Africa consuetudinem, qua Episcopi munus prædicandi sibimet solis reservarunt, graviter reprehendisse. Quæ in proximè antecedentibus de Origene nondum Presbytero, in communi Ecclesiæ consensu sacram enarrante scripturam, habet idem Cellotius, quod ad morem Ecclesiarum Orientalium, cujus mentionem modò factam vidimus, pertinet, prolixè nunc non urgeo; id tamen observans, quod occasione hujus exempli Ferrarius, Collegii Mediolanensis Ambrosiani Doctor, in de ritu sacrarum Concionum opere, non ita pridem adpositissimè notavit, morem illum, quo Episcopi tantum, non etiam Presbyteri, officio concionandiungebantur, in Ecclesia Alexandrina initium habuisse eo duntaxat tempore, quo Arius Presbyter accepta docendi facultate res novas inducens Ecclesiam turbavit, Socratis, Sozomeni & Nicephori testimoniis id comprobans, & ex aliis quibusdam Documentis Antiquitate conspicuis docens, à primis Ecclesiæ temporibus non Episcopos modo, sed etiam Presbyteros id operis ac muneris habuisse, ut prædicarent in populis. Ego hic de meo nihil planè addo, utut non nesciam, quanta Styli acerbitate hæc etiam controversiâ ante Annos non ita multos in Gallia, inter Ignatianæ Societatis adflectas & Episcopalis Privilegiorum defensores, fuerit actitata, de quâ dum Hugo Grotius suam exponere voluit mentem, sequentia in Episcoporum gratiam scripsisse legitur: Si Antiquitatem sequimur, res est expedita. Nam alloqui populum est Episcopi aut eorum, quibus id Episcopus conscio, ut mos antiquus habet, Presbyterio permittit. Permissum verò & Laicis interdum docere, Origene aliorumque nos docent exempla. Monachorum antiquitus ad hoc nullus usus, quod promissores solitudinis quantum fieri posset, omnes cætus fugere deberent, ut vitam agerent nomini suo respondentem, quod esse plangentium, non docentium, docemur ab Hieronymo. Si tamen in aliquo præter pietatem ea adparerent, quæ docendo valde conducerent populo, nec alii facere pares reperirentur, Episcopalis functio tanti semper Privilegii in Ecclesia fuit, ut Monachum à Monachismo, id est, vita segrege absolveret, quia nimirum majus est Ecclesiæ jus in nos, quàm nobis in nosmetipsos, atque id in Ecclesiis Græcis in hunc diem frequens est. Monachis verò, qui Monachi maneant, ista concedere, nec certis tantum personis, sed Societatibus integris, novum est & Latinum. Quos hæc tangant, etiam qui rhinocerotis nasum non habent, facillè intelligunt. Sicut autem nemo forsitan est, qui Episcopis verè ita dictis munus prædicandi, & quod præterea ad id de jure videtur pertinere, præ aliis non adtribuat, quod Bellarminus exemplo Augustini adducto intendit: ita optandum esset, per neglectum hujus officii Episcopalis ansam

Epist. 148.
ad Valer.in Vita
August.
cap. 5.
de Hieron.
lib. 6
cap. 12.

lib. II. c. 9.

Epist. ad
Gallos,
num. 154.

nota

ad cap. 6.
Lucæ, p.
m. 222.

non fuisse datam plurimorum gravaminum, inter quæ non possum non adducere, quæ laudatus paulò ante Didacus stella non uno in loco orbi Catholico exposuit: *Dolor est, cum tot videamus ignaros Sacerdotes, qui nec prima Grammatices rudimenta didicerunt, qui vehementer cupiunt esse Confessarii, & pro rostris prædicere. Et sunt alii, qui cum Theologi non sint, Episcopatus ambiunt, & in supremas evehit dignitates, cum nesciant, quod proprium Episcopi munus sit docere & erudire. Sic in consecratione Episcoporum consecrator tradit consecrando librum Missalem ad scapulas, dicens, Vade & prædica ovibus tibi commissis. Sed dicito mihi, quomodo sacram interpretabitur scripturam, qui Theologiam non didicit, & forsitan nec Biblia legit? Quomodo jurat in consecratione, quod calleat utrumque Testamentum in utroque sensu, qui in vita nihil aliud egit, quam venationi & voluptatibus studere? Et qui Caesareo iuri semper dedit operam, Bartolo, Baldo, Felino, & aliis hujus catervæ Doctoribus, quomodo cum veritate potest affirmare, quod utrumque Testamentum noverit in utroque sensu? Quod si dicat Canonistas & Iurisconsultos plus de publicis nosse negotiis, & quomodo sint agenda, hoc ridiculum prorsus est, eos homines eligere in Prælatos, qui potius apti sunt litibus & negotiationibus, quam docendo & prædicando. Et post aliqua: Bonum quidem est & sanctum, ut Episcopi habeant vicarios & provisores Iuristas, (quales nimirum Apostoli eorumque successores Episcopi olim habuerunt,) qui Canones Ecclesie sciant, ut judiciarias Ecclesie causas judicent; at officium Episcopi & Pastoris est docere & prædicare populo. Ad hoc autem Munus quam aptior & paratior sit Theologus, quam Iurista, tuo id arbitrio relinquo. Etenim boni Pastoris officium est, oves à lupis, id est, hereticis defendere. Quomodo autem, rogo, adversus hereticos disputabit, qui Theologus non est? Solus judicare & discernere potest Theologus, quæ propositio sit heretica, temeraria, erronea, vel scandalum minans. Solus scire potest Theologus, qui Concionator veram aut falsam prædicet doctrinam. At si hæc judicare, examinare & lance aqua pensare munus est Episcopi, qui hæc ignoraverit, quo jure in Episcopatum ascendet? Et Apostolis, quorum successores sunt Apostoli, dixit Christus, Ite & prædicate Evangelium. Non misit illos ad litigandum, sed ut Evangelium prædicent, quod munus Episcoporum est, ut ipsimet fatentur Apostoli. Cætera non addo, uberius ibidem legenda. Alia autem subjungo, quæ idem Minorita alibi habet: Ducant nostri temporis Episcopi, qui successores sunt Apostolorum, Dei verbum prædicare, juxta normam Concilii Tridentini, illis expressè præcipientis, ut prædicent per seipsos. Ideoque Paulus præcipit, ut eligantur Episcopi, qui sint ad docendum idonei, siquidem proprium munus est eorum, docere. Apostoli quidem, ut iustarent verbo Dei, septem elegerunt Diaconos, qui ministrarent in opere externo. Sed, proh dolor, quam perversè se nunc res habet! Episcopi enim ipsi occupantur in exterioribus & negotiis secularibus, & munus Episcopale, quod proprium est ipsorum, exercetur ab his, qui non tanta sunt dignitatis, quales sunt Monachi ac egeni Clerici. Quare, rogo, explicavit Saulem David scypho & hastâ, nisi quia ille dormiebat? Similiter quia Prælati dormiunt & otiantur, surripuerunt Monachi prædicationis munus, quod proprium est Episcoporum, & in ipsis remanet vigilantibus. Plura ex aliis scriptoribus similia his gravamina adscribere hic supercedo, cum opus non sit mortuis testibus, ubi viva omnibus obvia est experientia, ad id pro Institutione conducens, ut quantum hodierni mores à moribus seculi Augustinianæ desciverint, qui in suis erroribus defendendis ad Augustinum cæteroque Patres antiquos provocare audent, videre tandem ac Apostalam fateri cogantur, etiam inviti.*

ad cap. 9.
p. m. 304.

CAPUT DECIMUM QUARTUM & QUINTUM.

De

Distinctione Episcopi & Presbyteri.

Bellarminus Augustino hic utitur & offensivè & defensivè, neutrum cum laude & aliquo suæ opinionis commodo, id quod breviter ostendendum. Ad prius pertinet, quod dum probare laborat, esse inter Episcopum & Presbyterum ex Jure Divino aliquam

aliquam distinctionem, ad Augustini provocat auctoritatem, ideo *Aerium* inter hæreticos recensentis, quod nihil inter eos docuerit interesse. Quorum etiam refert, quod cum aliis Patribus etiam Augustinus senserit, *Episcopos Apostolis Presbyteros autem septuaginta Discipulis successisse*, unde distinctionem inter Episcopos & Presbyteros manifestam satis esse existimat. In utroque fallitur Bellarminus, & lectorem auctoritate Augustini fallere solito more studet. Et in eo quidem, quod Augustinum ideo *Aerium* inter hæreticos numerasse putat, quod nihil inter Episcopos & Presbyteros docuerit interesse, erroris socium, si non antecessorem, præter alios habuit *Sixtum Senensem*, audacter scribentem, Augustinum hanc sententiam numerasse inter damnatos *Aerii* errores, castigatum ob id jure meritoque à nostro Doctore *Hülsemanno*, ostendente, inter dogmata quidem, non tamen inter hæreses *Aerii* eam posuisse Augustinum, prout nimirum legerat in *Epiphania*; nec omne id esse hæresin, quidquid de hæreticis refertur, cum *Aerius* alias totus fuerit *Arianus*. Neque, si Jus Divinum attendatur, Augustinus hanc doctrinam hæreseos damnare potuit, nisi sibi met ipsi contradicere voluerit, uti paulo post in defensione Augustini à frivola Bellarmini interpretatione videbitur. Dum verò Augustinum fenire scribit, *Episcopos Apostolis, Presbyteros autem septuaginta Discipulis successisse*, fucum facere voluit lectoris simplicitati, cum in loco, quem laudavit, nulla Presbyterorum, sed Episcoporum in Apostolico munere successorum fiat solum mentio, fidesque Bellarmini & sinceritas in citatione hujus Augusti Doctoris hic quoque non immeritò desideretur. Sed neque in posteriori hujus *Questionis* tractatione, id est, Augustini defensione, magis æquum se sistit Bellarminus, ut non omnia tentasse videatur, ne Augustinum in hac etiam Controversia sibi habeat contrarium, sed ut omni ratione cum ad suas partes, et si invitum & contra apertam ejus mentem, trahere possit, idque eidem adfingere, quod ne quidem per somnum unquam cogitavit. Ut enim de *Medina* sententia non dicam, statuentis, non *Hieronymum* modo idem cum *Aerianis* sensisse, inque eadem hæresi cum illis fuisse, sed & *Ambrosium*, Augustinum, *Sedulium*, *Primasium*, è Latinis, è Græcis verò *Chrysostomum*, *Theodoretum*, *Oecumenium* & *Theophylactum*, quam Bellarminus pro levitate vel (si fortè vitium sit typographicum) lenitate sibi solita dixit valde inconsideratam, ipse inconsideratissimus, si, quæ contra ipsum & *Sixtum Senensem* modo fuerunt observata, debiti attendantur; illud præprimis notari debet, quod ad testimonium Augustini, pro paritate Episcoporum & Presbyterorum antehac usitata militantis, sibi inter alia objectum respondit Bellarminus. Nimirum ita de suo tempore, sed simul ad priora respiciens secula, scripsit Augustinus: *Quamvis secundum vocabula honorum, quæ JAM Ecclesie usus obtinuit, Episcopatus Presbyterio major sit, in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est*. Ad hæc sancti Patris verba *Blondellus* in pro sententia Hieronymi apologia post alios sequentia notavit: *Primò, quidquid à quatuordecim seculorum annis in eorum Episcopis præ cæteris Sacerdotibus competit, nulla lege divina subnixum, à solo Ecclesiarum usu pendere. Secundò, usum illum non ab initio introductum, sed post Apostolorum omnium ætatem paulatim invaluisse, jamque (id est, exactis aliquot seculis) obtinuisse, quorum labente decursu continua, sed arbitraria tituli Episcopalis reservatio, jurisque Presbyterorum communis (in eorum gratiam, quos Cleri plebisque Paræciae totius prætercuntis sensim temporis diuturnitate confirmata consuetudo præfectos esse voluit) coarctatio facta est. Tertio, synonyma ab origine honorum vocabula (significationem detorquente pedetentim usu) novos dignitatum gradus designare cœpisse, sed qui priscam dignitatem abolere nequeant*. Et si autem hæc aperitissimè Augustinus verbis proximè laudatis docuisse videatur, Bellarminus tamen uno quasi flatu prosternere ea volens hoc responsum dedit: *Illud (jam obtinuit) non opponi antiquo tempore ipsius Ecclesie, sed tempore, quod fuit ante exortum Ecclesie nostre Christiane. Itaque non est sensus, olim Episcopi & Presbyteri erant æquales, sed jam usus obtinuit, ut Episcopatus Presbyterio major sit; verum hic est sensus, ante tempore Christiana nomina ista Episcopus & Presbyter, non erant honoris vocabula, sed officii aut ætatis, nunc autem honoris & dignitatis nomina sunt, & secundum hæc nomina Augustinus major est Hieronymo, quamvis aliis multis nominibus Augustinus minor sit Hieronymo. Egregium scilicet paraphrastem, quem Augustus Doctor, si talia legeret, non sine causa miraretur, tam fuisse audacem, ut verba*

contra

de hæres.
cap. 53.
in Plal. 44.
circa fin.Bibl. S.
lib. 6. An.
not. 324.
in Conf.
August.
Disp. 12.
p. m. 478.vid. D.
Hülsem.
l. cit.Epist. 19.
ad Hieron.Sect. II.
num. 29.
pag. 69.

- contra mentem & omnem sensum ita perverteret, atque lectorem veritatis studio-
sum ad aliam plane sententiam ducere vel potius seducere conaretur. Non pro-
lixè adducam, quid *Vado Messalinus* contra *Petavium* non multum dissimilia super
c. V. p. 65. hæc Augustini verba commentum in hujus argumenti scripto monuerit: non quid
Salmasius, idem cum *Walone* author, in apparatu ad de primatu libros, huic Bellarmi-
pag. 104. ni in specie responso post alios reposuerit, ne videlicet ex studio partium aliquid hic
scriptum videri possit. Accedat potius ex eorum numero unus & alter, qui eandem
aliàs cum Bellarmino causam susceperunt defendendam, testimonium exhibituri,
num hoc Bellarmini responso Augusti sententia ritè sit explicata, reique satis ex affe-
sit factum. Prior est celebratissimus in Gallia & nuper modò ab eruditis Epheme-
ridum literarum & librariarum conditoribus insigniter commendatus scriptor,
Tom. III. *Nicolaus Cœffeteau*, ordinis Prædicatorum, Episcopus Massiliensium, in illustri de
P. 231. Monarchiâ adversus Rempublicam *Antonii de Dominis* opere, falsus ingenue, re-
Tom. I. sponsum hoc Bellarmini merito rejecisse *Spalatensem*. Alter & posterior est laudatus
lib. II. c. 3. ad caput antecedens Sorbonista, *Franciscus Hallier*, gravissimus *Petri Aurelii* contra
P. 372. *Cellotium* vindex, in altera operis de Hierarchiâ Ecclesiasticâ parte hanc Bellarmini
lib. I. c. 6. comparationem, quam in verbis Augustini quæsitivè, *insulsam* dicens, & quæ ad ele-
P. 91. vandam dignitatem suam *impudenter* ab Augustino allata videretur. Tertius ac-
cedere posset testis contra Bellarminum Augustini verborum interpretem minus
æquum, videlicet *Iohannis d' Artis*, itidem Gallus, & Juris Canonici in Academiâ
lib. I. cap. Parisiensi Doctor, operis contra *Salmasium* de ordinibus Ecclesiasticis Author, à pa-
ult. p. 98. raphrafi verborum Augustini Bellarminianâ secessum faciens, nisi Augustinum *ironi-
cè* ex sententia Hieronymi *& illius taxandi gratia* locutum fuisse existimasset, in
candorem minimè fucatum sancti Doctoris augustissimi que Patris non parum pec-
cans, & peccatum Bellarmini novo augens peccato, inexcusabilis plane. Quibus
observatis, nihil omninò restare videretur, quam ut Augustini verba, prout jacent &
sonant, sine omni procul accersitâ paraphrasi intelligantur, nimirum, tempore Au-
gustini Episcopatum Presbyteratu majorem fuisse quidem, at nullo jure divino,
quod hic in primis attendendum, sed usu Ecclesiastico, eoquè non multum antiquo,
cum id expressè ad sua referat tempora Augustinus. Posset hoc ad præsens Insti-
tutum satis esse, nisi occasione per ipsum præbira Bellarminum ex capite sequenti,
quod de *Cardinalibus* agit, id adhuc ex abundanti & quasi loco adpendicis tribus tan-
tum verbis discutendum videretur, num Augustinus quamvis Episcopus, *Hierony-
mo*, qui Presbyter tantum fuit, in multis tamen rebus se inferiorem ideo etiam dix-
& quidem Presbyterum Cardinalem, atque adeò simplici Episcopo majorem?
de Republ. *Hieronymum* fuisse Cardinalem, non planè nulli antehac ex merâ simplicitate
lib. IV. c. 5. & ab aliis seducti crediderunt, contra quos *Antonius de Dominis* egregiè
num. 56. ita scripsit: *Scias, Hieronymo Viro Sanctissimo injuriam non levem fieri, dum
p. m. 401. ille, qui vili semper palliolo fuit contentus, & vestimentorum fastum in Clericis
conf. An- tantopere reprehendit, purpurâ fulgens ad modum nostrorum Cardinalium purpur-
gel. Roc- tur, qui ne Cardinalis quidem unquam Romanus fuit, imò nec absolutè in ulla Ec-
cha. in Bibl. clesia fuit Presbyter Cardinalis, quia in nulla unquam Ecclesia fuit incardinatus, aut fi-
Vatic. xus in ea Minister ordinatus & sub certo titulo collocatus. Ordinatus quidem est
pag. 163. Presbyter Antiochia, sed ministeriis Presbyterialibus illius Ecclesiæ non est deputatus,
Molan. in & maluit abstinere ab officio Presbyterali exercendo, quam in ulla Ecclesia incardinari.
Histo. Visum est, hæc ex Authore non ubivis obvio exscribere, ut simul ostendatur, quo duc-
Imag. ce in errorem inductus fuerit celeberrimus aliàs hujus seculi Vir, à laudatis proximè
p. 156. *Ephemeridum* Gallicanarum conditoribus aliis etiam de causis censuræ subiectus, qui
Tom. II. ubi in prima Dissertationum de *Electorum Imperii & Romane Ecclesiæ Cardinalium
p. 194. præcedentiâ*, hujus quoque testimonii ex Augustino desumpti sensum, ne Hieronymus
seqq. videatur Cardinalis fuisse, contra *Baronium* indicare voluit, ideo putavit, ea, quibus
num. 28. majorem Augustinus Hieronymum fatetur, de Cardinalatu accipi non posse, quia in
p. 18. temporibus infra dignitatem Episcoporum fuisse constet; cum tamen præter alios plu-
res *Possevinus* in Adparatu sacro, ubi hoc idem argumentum tractat, fateatur inge-
Tom. I. nuè, quod necdum ea dignitas extiterit. Perplacet autem, quod ingeniosissimus non
p. m. 747. raro *Carameus* in ad *Antoninum Dianam* præfatione, editioni Theologiæ Fundamen-
talis Francofurtanæ præmissâ, in *Romana* autem & secutâ eam *Lugdunensi* cum aliis
pluribus omisâ, hac de re scripsit: *Hieronymo majora fuerunt merita quam fortuna,*
voluit.*

voluitque Deus, ad majorem Divi gloriam, eum à multis Pontificibus amatum fuisse & à nullo promotum, ut videret & admiraretur posteritas, tot ab illo superatos labores sine premio, quem ipsum pictores, annis post mortem plurimis, non ut exprimerent penicillo, quod factum est, sed quod debuit, donarunt purpura & leone, ne nimium colore distaret à Gregorio, Ambrosio & Augustino, quorum cultu, doctrina & laurea est in Fælis Ecclesiasticis Sociis.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM & seqq.

De

Cœlibatu Sacerdotum.

Hunc Cœlibatum non Jure quidem divino, attamen Apostolico sacris ordinibus rectissime annexum esse, ut probet Bellarminus, non solum more suo ad Augustinum, sed & ad Statuta Conciliorum in Africa, nominatim Carthagine, Augustini tempore celebratorum provocat. In utroque eum id non ostendisse, quod ostendere juxta præscriptum lemma debebat, proxime erit manifestum. Et quidem quod attinet authoritatem Conciliorum Carthagenensium Augustini tempore celebratorum, è secundo Canonem secundum ita decernentem adducit: *Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrahant, pudicitia custodes etiam ab uxoribus abstineant;* hac addita ratione, *ut quod Apostoli docuerant, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Quia verò ad Concilii ibidem celebrati numero & ordine quinti Canonem tertium quoque provocat, lubet ejus verba, prout à Cocciolano citantur, audire: *Cum de quorundam Clericorum, quamvis erga proprias uxores, incontinentia referretur, placuit Episcopos & Presbyteros & Diaconos secundum propria statuta etiam ab uxoribus continere; quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio. Ceteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.* Dum posterior hic Canon priorem enucleare videtur, id imprimis venit attendendum, quid Patres Africani per statuta propria voluerint intelligi, quia Interpretum super eo non una eademque mens est. Cocciolanus enim, & cum eo alii plures putant, intelligendum hoc esse secundum legem in prioribus Conciliis Carthagenensibus conditam, & hinc meliorem aliam lectionem habere, secundum priora statuta. Addit, Græcos hæc verba male intelligentes vertisse, κατὰ τὰς ἰδίους ἑρῆς, & hac translatione hereticos cœlibatum Clericorum impugnare, quasi Canonis hujus authoritate Clerici ab uxoribus in ordine tantum vicis sua deberent abstinere, reliquis verò temporibus maritali consortio iisdem cohabitare liceret. Putat, ineptè id fieri, siquidem, præter hoc, quod major sit authoritas editionis Latine, quàm Græcæ translationis, prædicta verba exponi possent, (cur non possint?) secundum proprias leges & regulas: cum ἑρῆς non tantum significet terminum, sed regulam etiam ac præceptum. Concludit, hoc Concilio omnem usum uxorum sacris hominibus prohiberi, liquidissime ex Augustino, qui huic interfuerit Concilio, patere, lectorem remittens ad Bellarminum, ubi eadem leguntur. De Augustino agetur paulò post, nunc id tantum notetur, quod ex Bellarmino Cocciolanus Interpretes hujus decreti Græcos iniquius accuset, quasi male illud intellexerint; & quod posita etiam translatione ea, κατὰ τὰς ἰδίους ἑρῆς, nihilo tamen minus exponi posset (non possit, multò minus debeat,) secundum proprias leges & regulas, statuens. Nondum enim sufficienter demonstravit Cocciolanus vel Bellarminus, vel quivis alius Latine authoritatis Patronus, majorem esse Latine Editionis, ut hodie communiter prostat, quàm Græcæ translationis, certè non nisi antiquissimæ, authoritatem. Neque etiam perinde est, qua ratione aliquid posset vel etiam possit exponi, sed omnino ex documentis fide dignis indagandum est omni sollicitudine, quo modo intelligi ad authoris vel scriptoris mentem debeat. Hinc Zonaræ ubi non ad suam modo, sed totius Ecclesiæ Græcæ, suo tempore, quo vixit, mentem, laudata decreti verba scribit intelligenda, κατὰ τὰς ἀγιωτάτας ἡμετέρας τῆς ἐκείνης ἐκκλησίας, id est, in præstitutis uniuscujusque vicis diebus; contra Romanos jam tum Cœlibatum legaliter sacris hominibus imponentes, ad Canones Apostolicos, qui apud Græcos illo tempore non parvi æstimabantur, provocavit, cum in primis, quo Episcopis, Presbyteris & Diaconis injunctum fuit, *ne uxorem quis suam pietatis prætextu efficiat;* dehinc ad Canones Synodi sextæ, in specie tertium & decimum, exigentem à Presbyteris, Diaconis vel Subdiaconis, *ut à propriis (etiam) uxoribus abstineant κατὰ τὰς καίρας τῆς τῶν ἀγίων μυστηρίων μεταχειρίσεως,* id est, tempore contrahæ-

X

tionis

tionis sanctorum Mysteriorum; hac addita comminatione severissima, *Quod si quis ausus fuerit Presbyteros vel Diaconos vel Subdiaconos conjunctione & societate uxoris legitimâ privare, deponatur.* Bellarminus quidem hanc Zonaræ & aliorum ex hac Synodo Trullanâ illationem ideo infringi posse putat, quod in ea non de Episcopis & Presbyteris simul & conjunctim, sicut in Concilio Carthagenensi agatur, adeoque ad institutum præsens decretum ex ea citatum pertinere non videatur. — Verum satis hic esse potest, si exinde phrasis, *secundum propria statuta*, ritè intelligatur, nimirum, quod Apostolorum doctrina, ad cujus normam Patres Africani decretum formarunt, non omnimodè sacris ordinibus matrimonium interdixit, sed ad imitationem sacerdotum V. T. tempore administrationis sacrorum continentia studium commendaverit. Nunc ad ipsum veniamus Augustinum, ex quo ad probandum jus Apostolicum pro cœlibatu sacris ordinibus annexo sequens testimonium depromit Bellarminus: *Solemus proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt.* Et quia Bellarminus monet, ut inter-

lib. II. de
adult. con-
jug. c. 20.

ger apud Augustinum inspiciatur locus, ea, eum prolixiorum: *Istos, qui virilem excellentiam non putant nisi licentiam peccandi, quando terremus, ne conjugis adulterius herendo pereant in æternum, solemus eis etiam proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt. Dicimus ergo eis, quid si & vos ad hoc subeundum violentia populorum caperemini, nonne susceptum caste custodiretis officium, repente conversi ad impetrandas, à Domino vires, de quibus nunquam antea cogitastis? Sed illos, inquit, honor plurimum consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repente ac inopinanter impositum susceperunt, sperantes, se illustri in hereditate Christi fulgere, quanto magis vos adulteria cavendo continenter vivere debetis, metuentes non in regno Dei minus lucere, sed in Gehenna ignibus ardere.* Varia hic occurrunt notata digna, si mentem Augustini in his verbis ritè velimus percipere. Unum est, agere Augustinum exempli gratia de iis, qui olim, ut paulò ante etiam fuit observatum, inviti ad sacrum munus suscipiendum fuere admoti, de quibus alibi ita scribit sanctus

Epist. 204.
ad Donat.

Doctor: *Multi, ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta, quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Secundò certum est, exque verbis Augustini clarum, agere Patrem augustum ibi contra adulteros, quos ut à crimine nefando dehortetur, in exemplum sistit Clericos continentes. Quales autem? an illos, qui, dum inviti ad sacrum munus sunt attracti, adhuc cœlibes fuerunt, & qui pro more illis temporibus recepto ob sacrum illud munus in cœlibatu vivere debuerunt? Ita quidem video esse, qui hæc Augustini verba intelligant; an verò illos, qui primis uxoris mortuis ab altero matrimonio, itidem ob legem Ecclesiasticam abstinerunt, ne tanquam digami officio moverentur? Et hoc placere non plane nullis video. Neutrum ex verbis Augustini ita clarè patet, ut vel huic vel illi sententiæ tuto quis & absque metu contradictionis possit inniti. Restat ergo, ut missis jam aliis, quæ hic porro moneri possent, si opus esset, illud pro Tertio attendamus, Augustinum, de quacunque etiam agat continentia, quam in Clericis commendat, nullam plane juris Apostolici facere mentionem, sed de eaita loqui, tanquam de re suo tempore usitata, & cujus respectu non inconsultum duxit adulteros ad continentiam, non omnimodam, à propriis etiam uxoris, sed conjugalem, & quæ pios decet maritos, hortari, ut nimirum intra terminos pudicitia conjugalitatis continere se discant in posterum, promiscuam libidinem ex debito Christianismi fugientes, quod alibi quoque graviter inculcavit scribens: *Cubilia & impudicitia tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modo Ecclesiastico Ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communione videatur, qui se isto peccato maculavit.* Ubi certum est, per cubilia & impudicitias non usum conjugalem, sed promiscuam, ut dixi, libidinem intelligi; quam sicut inter Christianos in universum vult esse sine exemplo, ita si usum quoque conjugalem Ministerio Ecclesiastico censuisset incompetentem, hoc in loco monere non intermisset; ubi ejusdem facta est mentio expressa. Alterum, quod huic Augustini testimonio subjungit Bellarminus ex Authore Questionum utriusque Testamenti, prætermittere possemus, dum agnoscere contra semetipsum coactus fuit Bellarminus, non esse illud opus Augustini, ut titulus præ se fert; quamvis an Augu-

Epist. 64.
ad Aurel.

stino

stino sit antiquior, ut idem vult Bellarminus, an verò recentior, non adeò manifestum sit. Satis est, visum fuisse hunc authorem Bellarmino jam seniori in de scriptoribus Ecclesiasticis libro *hæreticum*, id quod etiam per exempla studuit demonstrare. Et quamvis ex indebita liberalitate concederemus, esse Augustinum hujus scripti authorem, citata tamen exinde à Bellarmino verba id non probant, quod probare debebant, si lemma præscriptum attendamus. *Quærit author: Si licet & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non licet uxores habere, id est, ut ordinatis jam non liceat convenire?* Et respondet: *Quis nesciat, unum quodque suam habere legem? Est enim, quod omnino generaliter omnibus non liceat, est item, quod aliis licet, & aliis non licet. Et est, quod aliquando licet, & aliquando non licet.* Hoc ubi per exempla exposuit, sequentia subjungit: *Per hoc & magis quidem in Dei causis antistitem ejus puriorem ceteris esse oportet, ipsius enim habere videtur personam, est enim vicarius ejus; ut quod ceteris licet, illi non liceat, quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere.* Prolixum hujus responsi examen nunc non instituo, hoc saltem dico, nullam juris divini vel Apostolici mentionem in his fieri verbis, quin potius in paulò antecedentibus, quod hoc ipsum jus attinet, aliam per omnia sententiam exstare: *Ut aliquid de Apostolis dicatur, quod ad robur pertinet causa, certe sanctus Iohannes captivum fuit custos, condiscipulus autem ejus, id est, sanctus Petrus uxorem habuisse cognoscitur. Ut primatum acciperet inter Apostolos, non ei obstitit generatio filiorum. Quomodo ergo condemnandum putatur, quod non impedit meritum? Hinc Apostolus eum, qui uxorem habeat, (non tantum, qui habuit,) si in ceteris servet mandata, Sacerdotem fieri posse, ac debere ostendit. Quod si illicitum esset, non poterat utique peccatorem dicere fieri debere Sacerdotem. Et quid tam apertum? Satis nimirum aperta hæc sunt, quæ nunc Bellarminus inter errores hæresin spirantes cum aliis recensere potuerit, non immerito dubitatur. Hoc autem certum est, quod sicut hic scriptor conjugium Clericorum ad jus Apostolicum expressè refert, ita Augustinus in catalogo hæreticorum meminerit aliquorum, qui se Apostolicorum nomine arrogantissimo vocaverunt, eò quod in suam communionem non reciperent utentes conjugibus, & res proprias possidentes, contra quos Augustinus testatur, quod Ecclesia Catholica tales plurimos & Clericos & Monachos habeat, quod & de usu conjugii simul, & de propria rerum possessione intelligendum esse tam diu stabit, donec aliud ex verbis Augustini ostendatur, quæ nullam plane differentiam inter utrosque ostendunt.*

Sed plus ultra, & quidem duce iterum Bellarmino, qui post laudata Conciliorum & Ecclesiæ Doctorum pro cœlibatu Clericorum ex apostolico jure testimonia, additaque aliquorum exempla, tandem ad rationes venit, quibus hoc institutum confirmare nititur, tanquam certis rationibus fundatum. Inter eas numerat ac primo statim loco recenset impedimentum illud, quo manus sacrificandi inprimis statuit impediri, utpote in quo summa quedam puritas & sanctitas requiratur, neque non possit, quia in actu conjugii admixta sit quedam impuritas & pollutio, quæ quidem non sit peccatum, sed ex peccato tamen nata. Non enim solum conjugium Sacerdotum, ita porro scribit Bellarminus, verum non adductum juris divini & Apostolici, sed humani & apotactici, (ne quid juxta Pauli phrasin durius dicam) quod non conjugium, sed sacrilegium est, (quo autem apostolo definitore?) verum etiam sanctorum matrimonium sine pollutione quadam & turpitudine non exerceri, satis testator rebellio membrorum & humana in illo actu verecundia, quæ notante Augustino secretum semper querit. Accedit impedimentum aliud, quod secundæ rationis loco adfert Bellarminus, quo putat etiam impediri studium orationis & lectionis, in quo adfiduè Sacerdos debeat versari; cum tamen oratio requirat mentem elevatam, purgatam atque tranquillam, actus verò conjugii teste eodem Augustino maximè hebetet aciem mentis, & deprimat ad inferiora & perturbet, & ipsam animam quodammodo faciat carnalem. Quia utrobique ex Augustini opere de Civitate Dei testimonium desumitur, inde etiam responsio expectari debet. Ubi notandum, quod etiam scribat sanctus Doctor, actum conjugalem querere secretum, non tamen id voluisse intellectum, quasi actus ille esset illicitus & inhonestus, quem ibidem licitum potius dixit & honestum, verbis notatu dignissimis: *Quid concubitus conjugalis, qui secundum matrimonialium præscripta lib. 14. c. 18. tabularum procreandorum sit causa liberorum? Nonne & ipse tanquam (rectius, quamquam) sit licitus & honestus, remotum ab arbitris cubile requirit.* Post pauca: *& quoniam, sicut ait quidam Romani maximus Author eloquii, Cicero nimirum, omnia rectè*

facta in luce collocari se volunt, id est, adpetunt sciri; hoc rectè factum sic adpetit sciri, ut tamen erubescat videri. Et iterum post aliqua: Sic hoc rectè factum ad sui notitiam adpetit lucem animorum, ut tamen refugiat oculorum. Unde hoc, nisi quia sic geritur, quod deceat ex naturâ, ut etiam quod pudeat, comitetur ex pœna. Non igitur juxta Augustinum ipse actus conjugalis est peccaminosus vel culpabilis; sed pudor, qui post lapsum huic actui adnectitur, est

c. 2. 2. & 23. ex pœnâ. Expressit hanc suam augustus Pater mentem in paulò post sequentibus: Certum est, masculum & feminam ita primitus institutos, ut nunc homines duos diversi sextus videmus & novimus. Quisquis autem dicit, non fuisse coituros nec generaturos, nisi peccassent, quid (aliud) dicit, nisi propter numerositatem sanctòrum necessarium fuisse hominis peccatum? Quod verò attinet impedimentum in studio orationis ac devotæ meditationis, Augustinum non de legitimo & moderato conjugii usu ibi fuisse locutum, alibi satis apertè testatus est, de sanctitate conjugum Christianorum non nisi elegantissimè scribens, eo in opere, quò duriora à Hieronymo contra Jovinianum scripta temperare & emollire pro bono conjugali laudabiliter laboravit: Quod ait Apostolus, quæ in nupta est, cogitat ea, quæ sunt Domini, ut sit sancta & corpore & spiritu, non sic accipiendum est, ut putemus, non esse sanctam corpore Christianam conjugem castam. Omnibus quippè fidelibus dictum est, quoniam corpora vestra templum in vobis est Spiritus Sancti, quem habetis à Deo? Sancta sunt etiam corpora conjugatorum fidem sibi & Domino servantium; cui sanctitati cujuslibet eorum nec infidelem obistere conjugem, sed potius sanctitatem uxoris prodesse infideli viro, aut sanctitatem viri prodesse infideli uxori, idem Apostolus testis est, dicens: Sanctificatus est vir infidelis in uxore fidei, & sanctificata est mulier infidelis in fratre fidei. Plura eo in scripto extant, quæ sanctitatem conjugum Christianorum à quibusvis improperiis divini ordinis osorum quam optimè vindicare possunt. Sufficiant nunc indicasse locum, unde contra antagonistas arma non sine numero prostant.

Nos ad Bellarminum revertimur, visuri, an feliciori Marte ea repellere possit, quæ pro conjugio Clericorum ex Augustino adduci solent, utur hinc inde quædam interveniant, quibus ex eodem Augustino diluere objectiones conatur Bellarminus. Videamus, quid utrobique præstiterit, & à quibus potissimum partibus stet Doctor augustus. Et ad locum quidem Apostolicum, cumque in hac re classicum, quo nuptias prohibere non modò hæreticorum notam esse scripsit Paulus, sed plane inter doctrinas à Satanâ in orbem inventas retulit, ex Augustino & aliis Ecclesiæ doctoribus monet Bellarminus, notari ab Apostolo eos, qui absolute nuptias prohibeant ut malas, quales in primis fuerint olim Tatianus, Marcion & Manichæus. Quia autem ex eodem Augustino objicitur, Manichæos in specie non prohibuisse nuptias, nisi suis electis, qui apud eos erant quasi Sacerdotes & Monachi, & tamen dici eos ab Apostolo notatos, docente, prohibitionem nuptiarum esse doctrinam Dæmoniorum, idè occupatus est in eo Bellarminus, ut aliquam ostendat differentiam inter Manichæorum & Ecclesiæ Romanensis in hoc puncto doctrinam, ex Augustino evincere studens, à Manichæis interdictas simpliciter nuptias, quia etsi eas permisissent auditoribus, id fecisse idè, quia aliud obtinere non potuerint, imò eos sic permisisse nuptias ad explendam libidinem, ut tamen conceptum & liberorum procreationem cavendam esse monerent, id quod sit nuptias apertissimè deestari. Addit, Romano-Catholicos autem non solum tolerare Christianos conjuges, sed & laudare, ac idè potissimum, quod ad procreationem liberorum nuptiæ à Deo institutæ noscantur. Eò libentius hæc ex Bellarmino adscripsi, quia in responso ad indagandam Augustini sententiam ea occurrent, quæ non parum præsens institutum illustrare possunt. Ubi in primis est notandum, Faustum insignem Manichæum, contra quem Augustinus tres & triginta Libros scripsit, illam accusationem, quasi Paulus de Manichæis fuisset vaticinatus, in Catholicos multo cum impetu retorxisse, sequentia apud Augustinum contra Catholicos scribendo: Videte, quæso, videte, ne summæ dementia hoc sit, à Paulo dictum putare, quod

» Dæmoniorum doctrina sit abstinencia omnis ciborum & prohibentes nubere,

» quemadmodum nec illud, quod dicit, etiam virgines dicare Christo Dæmonio-

» rum esse doctrinas, quod vos perinde sine consideratione legentes, ut cætera, ad

» nos subinde respicitis, nec videtis hinc & virgines vestras Dæmoniorum doctrina

» captas notari, & vos esse antistites Dæmoniorum, qui certatim semper ad hanc

» eas incitetis professionem suasionibus vestris, ut penè jam major in Ecclesiis omni-

» bus virginum apud vos, quam mulierum numerositas habeatur. Quid ergò,

num

1. Timoth.
4.
lib. 30.
contra
Faust. c. 5.
& 6.
lib. II. de
monib.
Manich.
cap. 18. &
Epist. 74.
ad Deuter.

lib. 30.
contra
Faust. c. 4.

num & vos jam desistitis à talibus inceptis? Quid in fraudem miseris inducitis filias hominum, si non in eis Christi voluntas impletur, sed Dæmoniorum? Et tamen hoc nobis primò respondeatis velim, utrum omninò virgines facere doctrina sit Dæmoniorum, an solum per prohibitionem nubendi. Si per prohibitionem, nihil ad nos; nam & ipsi tam stultum judicamus inhibere volentem, quam nefas & impium cogere nolentem. Si verò favere huic quoque proposito & non reluctari volenti, id quoque doctrinam putatis esse Dæmoniorum, tacet nunc vestrum periculum, ipsi jam timeo Apostolo, &c. *Post aliqua:* Non est interim, quod vos existimeris solis hortamentis virgines facere, & non prohibitione nubendi; nobis enim quoque hoc ipsum est insitum. Et demens profectò ille, non stultus tantum est putandus, qui id existimet lege privata prohiberi posse, quod publica sit concessum. Dico autem hoc ipsum nubere. Quapropter & nos hortamur quidem volentes, ut permaneant, non tamen cogimus invitare, ut accedant. Novimus enim, quantum voluntas, quantum & naturæ ipsius vis etiam contra legem publicam valeat, nedum adversus privatam, cui respondere sit liberum, nolo. Si igitur hoc modo virgines facere sine crimine est, extra culpam sumus & nos; sin quoque genere virgines facere crimen est, *rei estis & vos.* Optimè videlicet pessimam egit causam Faustus, *eloquio suavis, ingenio callidus*, quali eum elogio sub initium operis stetit ipse Augustinus, aliqua suis hisce vindiciis pro depulsione accusationis gravissimæ interferens, quæ nobis quoque in præsentî tractatione usui esse poterunt. Nimirum nullius publicæ legis meminit Faustus, ubi doctrinæ Catholicorum de cœlibatu mentionem facit, eam non intermissurus, si certus ejus rei fuisset, cum id ad suum contra Catholicos propositum quam-maximè inservisset, eò scilicet magis accusationem retoriturus in accusatores. Quin & dum de virginibus Catholicorum agit, quas nullo tamen singulari voto, sed *suasione* saltem ad servandam virginitatem fuisse adductas, de cœlibatu verò sacerdotum & sacris in ecclesiâ ministeriis addictorum tanquam adjuncto quodam necessario nihil planè subjungit, credere non impar est, tum temporis nondum id omninò (multò minùs jure Apostolico) fuisse receptum, ut nulli Marito sacris apud Catholicos operanti uxorem habere eamque retinere licitum fuerit. Neque enim id silentio prætermisisset Faustus, cum ad causam contra catholicos defensionem non planè nullum attulisset momentum. Et si responsum Augustini ad objectiones Faustî perpendamus, quod ibidem legi potest, hic prolixè non exscribendum, nullibi in eo ad aliquam legem vel jus Apostolicum fuisse provocatum observabimus, quod tamen Bellarminus ex Augustino ostendere se posse putavit. Id nunc saltem notatu dignum est, si opinionem Manichæorum de usu conjugii *Electis* omninò prohibiti accuratè executiamus, quam ab Apostolo inter doctrinas dæmoniorum numeratam Bellarminus statuit, & æquâ perpendamus lance, quinam huic Manichæorum errori propiores sint; Romanenses, Clericorum cœlibatum ex jure & lege urgentes, & conjugium ob turpitudinem aliquam & pollutionem Ecclesiæ Ministris prohibentes, an evangelici, illud juxta oraculum Apostoli honorabile in omnibus & apud omnes in usu debito statuantes, nemo non videt, his procul ab eo remotis, illos quam-proximè ad eos accedere, eorundemque non unis niti hypothesebus, quod parallelismus & utrorumque quoad potiores comparatio demonstrabit ad oculum.

Nos progredimur ea inter in vindicatione argumentorum pro Clericorum conjugio ex autoritate Augustini, prætermisissis secundo & tertio, utpote per eandem Augustini autoritatem adhuc salvis, ad quantum, duplici testimonio Paulino i. Cor. 9. Philipp. 4. fultum, quorum prius ad jus Apostolicum uxores non solum habendi, sed & secum *circumducendi* provocat: posterius autem hortatur *Germanam* (Pauli, ut non improbabiler ad eò statuitur) *conjugem*, Philippistum temporis degentem, ut fideles *Fœminas, Evodiam & Syntycken*, quas insigniter commendat, ope sua velit adjuvare. Utrumque hoc testimonium Pauli nobis autoritate Augustini eripere tentat Bellarminus, & quod ingenuè fateri necessum habemus, si in cæteris omnibus res ita haberet, Augustinus non esset noster, sed Papista. Non enim solum quod prius testimonium iis consentit, qui Apostolum de aliis fidelibus fœminis, non propriè de uxoribus locutum sentiunt; sed & quoad posterius, eundem Apostolum non de *germana uxore* intelligi debere existimat, quia Paulum plane uxorem non habuisse credidit. Fatendum id est, inquam, scilicet, Augustinum ductu aliorum, qui jam tum cœlibatui Clericorum plus debito faverunt, seductum, id etiam defendisse, quod ad

rem hanc pertinere visum ei fuit. Sed num, quæ Augustino ex seculi genio adhaesit opinio, ad jus Apostolicum debet referri, ac sine omni contradictione recipi? Minime id quidem, cum & inter ipsos Ecclesiæ Romanensis Doctores ac acerrimos cœlibatus defensores sint, qui ab Augustini interpretatione hic fecerunt secessum, eundemque in modum utrumque Apostoli testimonium intellexerunt, quo ab evangelicis hodiernum solet intelligi. Non prolixè adducam decretum *Leonis* Papæ, hoc nomine Noni, quod *Gratianus* Jure Canonico inseruit, qui verba Apostoli de circumductione *Mulieris-Sororis* expressè de propriâ conjuge explicavit. Neque ad consensum *Laurentii Valle* & *Erasmi* provocabo, quos utur eruditissimos Viros plerisque Romanensibus ob libertatem styli & apertam in pluribus mentem minus gratos esse, satis est notum. Ex omnibus juvat nunc audire *Ambrosium Catharinum*, notissimum priori seculo epistolarum Pauli illustratorem, qui ad utrumque ex eo testimonium contra Augustinum evangelicis favet, ad prius ita scribens: *Loquitur Apostolus, ut non-nulli* (non Lutherani, sed Papistæ) *volunt, de sua uxore, quam, ut expeditius discerneret predicando, non ducebat secum, sicut ceteri Apostoli & fratres Domini, & quod magis mirum videbatur, etiam Cephas, ille Princeps Apostolorum, qui illud sibi permittebat. Et post aliqua: Vtebantur Apostoli ministerio mulierum* (conjugum) *ad multas communitates, quas generoso quodam animo Paulus prætermittere.* Quia verò Bellarminus vitæ à Paulo ductæ continentiam evidenter Augustinum deducere existimat ex eo in primis testimonio, quo Apostolus velle & optare videtur, *ut omnes essent ei similes*; idè operæ erit pretium, super eo etiam hujus *Catharini* audire sententiam, quæ hæc est: *Nullibi rectè colligitur, Paulum fuisse Virginem, nec inconjugatum quidem, ita ut nunquam habuerit conjugem, quia potius contra, cum hic, loco nimirum posteriore, scribat Viduis, quos vult manere, sicut seipsum; volebat enim eos manere castos in conjugio & viduitate. Nam superius, loco videlicet priore, vult omnes sicut seipsum & adquebatur matrimonio junctos, innuens, se abstinere etiam vivente uxore, ita viduus censetur re ipsa, quia, quantum ad opus conjugii pertinet, talis erat, quod mihi magis placet; nam quod uxorem habuerit, compluribus testimoniis persuadetur & argumentis.* Quam maximè autem de eo meretur audiri in explicatione illius loci, ubi Paulus *Germanæ* conjugis mentionem facit, sequentia habens: *Si quis à me querat, quid credam, huic respondeo, Constantissimè credo, & nullo modo dubito, Paulum, si ante conversionem non habuit uxorem, nunquam habuisse. Quod si quis rursus me roget, quid absolute putas, habuit ne uxorem Paulus, an secus? respondeo primùm, me non ignorare, & Hieronymum (cur omisit Augustinum?) est nonnullos ex nostris id negare; contra autem antiquos Græcorum nonnullos adserere. Sed cum ea, que ejusmodi sunt, vel de scripturis sanctis, vel de Historiis & Traditionibus accipi debeant, si queratur, an contineatur in scripturis, Paulo nullam fuisse uxorem, id non reperiri arbitror. Sin autem è converso rogent, utrum existimem, de scripturis probari posse oppositum, respondeo, me ita existimare, modo non simus pertinaces & duri nimis, nam & in præsentis loco id suaderi crediderim.* Cetera non addo, satis enim est, *Catharinum* contra Augustinum agnovisse, Paulum fuisse uxoratum, idque ex eisdem demonstrasse locis, quæ Bellarminus autoritate Augustini evangelicis eripere conatus fuit.

Pergamus nunc, & alia quoque argumenta videamus, quibus eadem Augustini autoritate Bellarminus occurrere studet, ne conjugium præ cœlibatu Clericorum valeat. Insigne autem suppeditat prima conjugii institutio, verbis *Crescite & Multiplicamini*, à Mose luculenter expressa. Huic ut satis pro viribus faciat Bellarminus, negat, præceptum in his sonare verbis, sed naturæ institutionem exprimi statuit; quamvis in proximè sequentibus, quod præcipitanter scripsit, aliquâ ex parte emendet, scribens, *concedi posse, quod præceptum naturale sit de conjugio inenndo, sed quia sit affirmativum, non obligare, nisi in casu necessitatis, id est, quando periculum immineret, ne genus humanum pereat. Addit, Ecclesiæ Patres ad hoc respicientes dixisse, illud, Crescite & multiplicamini, tunc fuisse præceptum singulis hominibus, quando terra erat vacua, ut in exordio mundi & mox à diluvio; nunc autem cum terra sit plena, cœlum esse replendum, quod melius continendo, quam nubendo fiat; & hanc solutionem esse etiam post alios Augustini.* Ipsam verborum, *Crescite & multiplicamini*, significationem quod attinet, etiam eam facilius obtinere possemus à Doctores Ebræis, linguæ, quâ & Deus conjugii author hæc verba protulit, & Moses Dei Amnuenensis scripsit, magis gnari, quam Interpretes Latini, etiam ex recentiorum plerorumque numero, quos præceptum propriè ita dictum in hoc oraculo agnovisse, dudum

e. Omnino,
distinct. 31.

1. Cor. 7.

conf. D.
Dannh.
Christ.
Art. I.
p. 128. seqq.

Gen. 1.

de S. Vir-
gin. cap. 9.

dum ab aliis est ostensum, nihilo tamen minus, si ad Augustini quoque auctoritatem respiciamus, exinde id non impetrabit Bellarminus, cujus respectu ad eam provocavit. Fatendum quidem & hic est ingenuè, eum loco per Bellarminum laudato imitationem *Hieronymi*, & ut supra jam monui, pro temporis illius genio, aliqua de comparatione status conjugalis & virginalis ac utriusque differenti necessitate scripsisse, quæ rationem hujus præcepti quasi non amplius obligantis aliquâ ex parte videntur evertere, atque virginitatis prærogativam confirmare. Attamen non ausus est sanctus Doctor expressè ipsum hoc Dei præceptum, *Crescite & multiplicamini*, infirmare, aut esse præceptum negare, quia potius maluit illud silentio prætermittere, quam aliquid contra ejus literam satis claram ad hypotheseos suæ de laude *Sanctæ* (non autem invitæ, multò minus impuræ) *Virginitatis* confirmationem in præjudicium divinæ auctoritatis proferre. Alibi quidem, ubi hunc locum contra Manichæorum deliria explicare in animo habuit, eum ad spirituales traxit fecunditatem, existimans, eum post peccatum in carnalem fecunditatem esse conversum. At senior factus & hæc accuratiori trutinâ ponderans in retractationibus omninò non adprobavit. Undè palam est, Augustinum, etsi in hac quæstione à seculi genio seduci se passus sit, non tamen id constanter docuisse, quod Bellarminus auctoritate ejus docere & lectori persuadere laboravit. Idem erit observandum circa vindicias argumenti sequentis, eo nitentis oraculo, quo Paulus propter fornicationem unumquemvis suam habere uxorem præcipit, ut potè contra quod Bellarminus inter alia id excipit, *dicit hoc ab Apostolo*, qui votum continentie non habeant, addens, præter alios Patres Augustinum quoque hanc exceptionem habere. Fatendum & hic est, Augustinum, quamvis loco per Bellarminum citato expressè hoc Pauli oraculum & verbotenus non laudet, ibi tamen, ubi in margine ab editoribus ponitur, hæc extare verba: *Virgo, quæ si nuberet, non peccaret; sanctimonialis, si nupsit, adultera reputabitur.*

Et quidem eadem ferè verba alibi quoque apud Augustinum leguntur, nimirum in *de bono viduitatis* libro, ex quo tamen Gratianus tale Juri Canonico inferuit decretum, quod testari potest, Augustinum Doctorem mitius de conjugio etiam Deo factorum sensitse, quàm juxta stylum seculi, quo vixit, scripsisse. Verba à Gratiano citata hæc sunt: *Quidam nubentes post votum adserunt adulteros esse. Ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt.* Præscripsit autem Gratianus huic Canonis sequens lemma: *Nubentes post votum, non esse ad invicem separandos.* Non planè nullius erit operæ pretium, quid de hoc Canone Augustiniano præter & post alios plures *Ferdinandus de Mendoza*, Concilii Illiberitani explicator statuerit. Rectè autem & verè dixit, Gratianum summam hæc ex toto capite retulisse, propria Augustini verba referens, de quibus ingenuè testatur, quod sanctus Pater non solum nuptias post votum valide contrahi posse dixerit, sed, quod magis mirum, licitè id fieri posse adfirmaverit. Videamus ergò, quid scripserit Augustinus, & quæ ejus super hæc re mens fuerit. Etsi enim de hac quæstione inferius quoque agetur, quia tamen ad laudati oraculi apostolici sensum ex auctoritate Augustini indagandum quam-maximè pertinet, in antecessum id breviter excutiamus. Verba, quorum epitomen Gratianus exhibuit, hæc sunt: *Qui dicunt, talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi videntur satis acutè & diligenter considerare, quid dicant; fallit eos quippè similitudo veritatis.* Quia enim conjugium Christi dicuntur eligere, quæ Christianâ sanctitate non nubunt, hinc argumentantur quidam dicentes: Si viro suo vivo, quæ alteri nubit, adultera est, sicut ipse Dominus in Evangelio definivit; vivo ergò Christo, cui mors ultra non dominatur, quæ conjugium ejus elegerat, si homini nubit, adultera est. Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, sed parum attendunt, hanc argumentationem quanta rerum sequatur absurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro ex ejus consensu continentiam Christo fœmina voveat; jam secundum istorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipsum Christum, quod sentire nefas est, adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deindè, cùm primæ nuptiæ melioris sint meriti, quàm secundæ, (NB. *Et hæc ad fermentum illius seculi pertinent,*) absit, ut sanctorum viduarum iste sit sensus, ut Christus eis videatur secundus quasi maritus; Ipsum enim habebant & antea, quando viris suis fideliter serviebant subditæ, non carnaliter, sed spiritualiter virum, cui Ecclesia ipsa, cujus membra sunt, conjux est, quæ Fidei, Spei, Charitatis integritate non in solis virginibus sanctis, NB. sed etiam in viduis & conjugatis fidelibus tota virgo est. Universæ quippe Ec-

vid. Selden.
de Jure
Nat. lib. V.
cap. 5.

lib. I. de
Gen. con-
tra Ma-
nich. c. 19.
lib. I. c. 10.

1. Cor. 7.
1a Pt. 83.

c. Quidam
distinct. 27

lib. II. c. 28.

cap. 10.

„clesiæ, cujus illa membra sunt, apostolus dicit. Artavi vos uni viro virginem ca-
 „stam exhibere Christo. Novit autem ille conjugem virginem sine corruptione
 „fecitare, quem in ipsa etiam carne potuit mater sine corruptione procreare, (rectius
 „generare.) Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, quâ putant, la-
 „psarum à sancto proposito feminarum, si nupserint, non esse conjugia; non par-
 „vum malum, ut à maritis separarentur uxores, quasi adulteræ sint, non uxores, &
 „cum eas volunt separatas reddere continentia, faciunt maritos earum veros adul-
 „teros, cum suis uxoribus *vivis alteras dixerint*. Hæc omnia ibi Augustinus, quæ
 „ideò prolixius & integro contextu hic leguntur exscripta, ut eò facilius iis occurrere
 „possit exceptiunculis, quibus non pauci mentem Augustini satis claram obfuscare &
 „pervertere adnuntur, è quorum numero *Mendoza*, quem dixi, ultimus non est,
 „& præter alios plures scribentis: *Multa excogitarunt hujus seculi scriptores ad dif-*
 „solvendum hunc impeditum Augustini nodum, quem adversus Ecclesiæ nostræ
 „decreta & religionum institutum Brentius hæreticus, Petrus Martyr & alii eorum
 „sectatores adeò exultantes proponunt, ac si de universâ Ecclesiâ triumphassent.
 „Quidam enim hunc locum facilius negari posse, quam solvi, dixerunt, ut Espen-
 „sæus. Alii liberius totum librum non esse Augustini adfirmantes, sed Juliani cuius-
 „dam Pelagii hæretici sectatoris. Sic Hofius Cardinalis, non minus eruditione &
 „pietate, quam dignitate illustrissimus, in sua illa Christiana & docta catholice fidei
 „professione de matrimonii impedimentis. Qui majori reverentia & religione lo-
 „cum hunc Augustini tractarunt, de voto simplici, non de solenni intelligendum
 „docent, ut Gratianus, Lombardus & alii; idque communi scriptorum hujus ætatis
 „consensu receptum est, ut testantur Sotus, Bellarminus, ac tandem doctissima illæ
 „Gregoriana decreti adnotatione. Sed age, videamus, si Augustini mentem præstan-
 „tius adsequi non possimus, an examinare saltim possimus accuratius, nec mentem
 „tantum, sed & verba epistolæ (*Libri*) & epistolam (*Librum*) totam à calumnia obje-
 „cta vindicare, cum certò illam esse Augustini testetur Possidius. Augustinus enim
 „ibi eò intendit animum, ut doceret Julianam Viduam, & ejus etiam nomine omnes
 „Christianas, (ad Julianam enim scribebat, quæ nullo voto simplici, ut vocant, vel so-
 „lenni se devinxerat, sed continentia statum repulsis nuptiis secundis elegerat,) bo-
 „na & perfectionem viduitatis continentiaque; sic enim librum vel epistolam in-
 „scripsit, de *bono & perfectione viduitatis*. Multa dixit de illius laude, non tamen illa
 „tanti esse adfirmavit, ut si viduæ velint nubere secundò, ne urerentur, illis non lice-
 „ret; reprobatur enim antiquum Terrulliani, secundas nuptias velut adulterium da-
 „mnantis, & cataphrygarum errorem, in quem ne impingeret Juliana, (ab eo enim
 „non præcul aberat nimia continentia suæ laudatione,) multis verbis docet, suadet
 „atque contendit omnibus ferè capitibus præcedentibus. In hoc ergo persistens
 „proposito Augustinus, ad revincendam illius erroris falsitatem, post alia adjecit.
 „*Ipsa, quæ præscriptissimus, cum recitasset verba, ita pergit Mendoza*: Hæc eo animo &
 „consilio Augustinus, quibus nihil verius, nihil doctius, nihil sanctius, nihil antiquis
 „& recentibus Ecclesiæ Catholice moribus & decretis accommodatius vel scribi
 „potuit vel excogitari. Hoc autem solùm scripsisse & docuisse Augustinum, non ve-
 „rosimilibus argumentis, sed propriis rerum & mentis suæ notis confirmabo. *Non*
 „*vacat omnia hæc adscribere, ut pote prolixiora. Id saltim nunc porrò addam, quo proli-*
 „*xissimam hujus suæ explicationis deductionem fini-vit*: Non ergò nuptias post votum
 „emissum admittit Augustinus, ut Brentius contendit, & quod magis miramur, Ho-
 „sius Cardinalis. Persuasus enim, hanc fuisse Augustini sententiam, opponit adversus
 „illam Cyprianum, Ambrosium, Basilium, Theophylactum, ea vocitantes adulte-
 „ria; cum tamen sit certum, non tantum similia Augustinum cum Cypriano & reli-
 „quis Patribus sanctis, sed eadem prorsus & eodem Ecclesiæ Catholice sensu & Spi-
 „ritus Sancti adflatu Christianæ docuisse & sapienter, scilicet, viduas nullo emissio-
 „& pia Augustini doctrina cum Divo Paulo, cum Pontificibus, cum Conciliorum de-
 „cretis mirè consentiat, quid opus est illam de simplici voto interpretari? Ex quibus
 „deducitur vera & germana Augustini sententia, continentia votum ut factu li-
 „citum, si ruptu illicitum & redditu esse necessarium, contextumque à Gratiano
 „relatum falsò tribui Augustino, cum verbum illud, post votum, in toto Augustini
 „libro non extet, nec ad rem & causam Augustini & Julianæ spectabat, quæ de solo
 „bono

conf. D.
 Dorisch,
 Indic.
 Iniqu.
 p. 268.

bono erat simplicis propositi continentia. Quod notandum est etiam ad ea, quæ Interpretes nostri, verbis Augustini graviter pressi, sensu *diverso docere solent*. Omnibus aliis prætermisissis, quæ ad prolixam hanc verborum Augustini non tam interpretationem, quam perversionem manifestam possent & fortè deberent observari, ea nunc tantum subungere placet, quæ nuperus editor Concilii hujus Illiberitani à Mendoza illustrati, *Immanuel Gonzales*, Doctor Salmanticensis contra eam in additionibus suis notavit, utpotè in præsens sufficientia: *Sententia retenta, videlicet*, conjugia à religiosis viris sacratisque virginibus, seculis Ecclesiæ prioribus usque ad duodecimum, valida fuisse, licet prohibita, facile defendi potest Augustinus à Gratiano relatus, cujus verba refert Mendoza; in eis enim sanctus Doctor apertè reprehendit eos, qui existimabant, nuptias hujusmodi nullas atque dirimendas esse, & adserit, hujusmodi conjugia nequaquam esse adulteria censenda, sed legitima, licet illicita, cum adhuc ab Ecclesiâ non essent sub irritatione prohibita. Unde necessum non est, cum Mendoza in præsentem accipere Augustinum de secundis nuptiis, quas non nulli suis temporibus parùm consideratè damnaverant, agit enim sanctus Doctor de nuptiis post votum castitatis emisum celebratis, ut omnes fatentur Doctores, ideoque adducit locum Pauli, ubi de viduis post votum emissum ad nuptias transeuntibus agit Apostolus. Nec rectè pro sua sententia expendit Mendoza, Augustinum scribere ad Julianam Viduam, quæ nullo tenebatur voto; igitur agit de secundis nuptiis. Sed licet hoc ita esse admittamus, quid inde? An, quia viduitatis propositum commendare cœpit, non potuit ad alia *conjuncta gradum facere*? Essent & in his & sequentibus, quæ mererentur censuram, nisi factis esse posset, videre Fratrum Cadmæorum inter se super laudata à Gratiano Augustini sententia pugnam, ex qua ad nostrum in præsens institutum non planè nihil commodi expectandum.

Ego nunc iterum plus ultra progredior, ex alio quodam Augustini loco ostensus, eum sententiæ Apostoli, qui, *ut propter fornicationem unusquisque suam habeat uxorem*, præcipit, juxta orthodoxorum explicationem non ita fuisse contrarium, ut Bellarmino quidem & aliis pluribus visum est. Exhibet cum *Thomas Sanchez*, in de sacramento matrimonii opere, sequentem tractans *Questionem*: *Nam ei, qui venereis tentationibus vexatus possum summabit, nec aliis adhibitis mediis, fore, ut illi consulatur, spes est, liceat suadere, ut matrimonium ineat, quamvis voto castitatis simplici adstrictus sit?* *Addit pro uberiori Questionis intellectu*: *Quæstio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum consulere illi, qui majus perpetrare animo constituit, & ad id inducere illum?* *Pro responsione subjungit*: *Duplex est sententia. Prima ait, illicitum esse, id minus malum consulere. Altera, quam veriore existimo, licet prima sit satis probabilis, ait, licitum esse, consulere minus malum gratia vitandi majoris, quando is, cui consulitur, constitutum apud se habebat majus illud malum perpetrare, & alia via à malo revocari nequit proposito. Ut si quis certus sit adulterium perpetrare, nec alio possit retrahi modo, illi potest suaderi, ut potius simplicem admittat fornicationem. Probatur ex Augustino, cujus sententia à Gratiano refertur in Jure Canonico, quæ hæc est: *Si facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium; ut vivente uxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.* Ubi Augustinus ei, qui decreverat uxorem necare, quo aliam duceret, consulit, ut potius adulterii reus sit, aliud vivente uxore matrimonium ineundo, quam uxoricidii. Et quamvis glossa ibi explicet hunc textum, ut loquatur non consulendo, sed permittendo, ita ut sensus sit, potius esse permittendum minus malum; & eodem modo ibi explicat Turrecremata, explicat enim, faciat, id est, tolerabilius erit. At verò textus non permissionem, sed Consilium continet, quod clarè sonant verba, *jam faciat adulterium.* Alii autem volunt, eum textum minimè favere huic sententiæ, sed potius contrariæ, quod ibi Augustinus subdat, non esse illicitum pro illicito faciendum, concludens, si utrumque sit nefarium, alterum pro altero minimè perpetrandum esse, sed utrumque vitandum, Sic Gabriel, Immanuel Saa & Pererius. At alii, nominatim Abbas, Ananias, Adrianus, Sorus, Navarrus, Gutier, Aragonius, Molina, (dicens, esse rem apertam) explicant hunc textum, ut verè Augustinus consulat id minus malum; quia, quamvis dicat, neutrum crimen esse perpetrandum, neque alteram pro altero eligendum, ac proinde eligentem minus delictum culpæ obnoxium esse; at expressè, quando delinquens utroque renuit abstinere, consulit illi, *ut minus exequatur malum.* Ad ipsam*

1. Timoth.
5.

Thom. II.
lib. 7.
Disp. 11.

lib. II. de
adul. con.
jug. c. 15.

ipsam Augustini ex *Gratiano* sententiam, ejusque diversam apud Interpretes Papi-
stas explicationem, nunc quidem nihil addo, cum id hujus loci non sit; id tantum
noto, si Augustinus juxta *Sanchezii* & aliorum, quos citat, sensum, in eo, quem for-
mavit; casu, ipsum non concessit, sed consultus suavit adulterium, ad evitandum ho-
micidium: an putandum est, eum ad evitandam fornicationem, voto obstrictis de-
negaturum fuisse honestum Matrimonium, quod sine omni exceptione quibusvis
non permisit solum, sed expressè præcepit Apostolus Dei Spiritu ductus, clarissi-
mè scribens & omnibus in univèrsu loco oraculi proponens, *Melius esse nubere,
quàm uri?*

Sed pergendum est in Vindiciis eorum, quæ Clericorum conjugio ex Au-
gustino solent adduci, ubi jam non attentis iis, quæ ex canone Synodi Carthaginen-
sis, tempore Augustiniac præsentem eo celebratæ, supra fuerunt laudata, à que partis
adversariæ glossis impertinentibus liberata; illud sicco pede prætermittendum non
est, quod sub Augustini nomine ex *Gratiano* sibimet ipsi objicit Bellarminus testi-
monium, quo Clericorum continentia inter eaperfectionis Consilia refertur, quæ
Ecclesia post *Apostolorum Institutam* addidisse dicitur. Illud enim eliminaturus re-
spondet Bellarminus, *verba hæc non esse Augustini, sed Gratiani, qui sua cum verbis Au-
gustini continuaverit, ut sepe solitus faceret, præterea, quod hic dicit Gratianus, bonum
habere sensum. Cum enim ait, Ecclesiam addidisse quædam Consilia perfectionis, & in
eis numerat continentiam Clericorum, dicere vult, Ecclesiam imposuisse Clericis conti-
nentiam præcepto servandam, quæ aliqui solum erat consilium perfectionis. Nec enim
credibile est, tam ineptum fuisse Gratianum, ut putaverit, continentiam non fuisse con-
siliu perfectionis ante definitionem Ecclesie.* Atqui sicut fatendum est, verba hæc
Gratiani esse, non Augustini, quæ tamen in antiquis editionibus, nominatim in illa
quæ cum Glossa *Veneriis*, per *Baptistam de Tortis*, anno seculi prioris quarto, prodit,
ita cum verbis Augustini junguntur, ut lector Augustino non inspecto vel consulto
per incuriam & minus accuratam contentorum utrobique ponderationem posset
credere, omnia, quæ ibi eadem litera exhibentur, esse Augustini, etsi nota *Gratiani*
ab Augustini Textu non parum discrepet, si debito inter se conferantur modo; ita
in præsens contra Bellarminum sufficere potest, quod *Gratianus* suo tempore agno-
verit, & Augustino quidem non invito, Clericorum continentiam neque divino vel
Apostolico jure niti, sed inter Ecclesiæ tantum consilia referri, Bellarmino mentem
Gratiani insigniter pervertente, dum consilium Ecclesiæ in præceptum mutare au-
sus est, verbis Gratiani apertissimè reclamantibus. Incidenter hic & ingenuè mo-
nendum est, dum de *Gratiani* sententia sub Augustini nomine per errorem vendita
agitur, idem evenisse alii etiam *Gratiani* sententiæ ad præsentem materiam perti-
nenti, ei nominatim, quæ *Gratianus copulam Sacerdotalem nec legali, nec Evangelica
vel Apostolica auctoritate prohiberi* scripsit, in Nota ad testimonium aliquod Augu-
stini de Sortibus, quæ tamen verba, dum itidem in editionibus antiquis eadem lite-
rarum formâ ac sine ullo discrimine leguntur, *Andreas Fricius Modreovius*, inter
Irenicos seculi superioris scriptores satis notus, in *de emendatione Reipublicæ* Chri-
stianæ ad Regem, Senatam, Episcopos, Equites & populum Poloniæ univèrsu
Commentariis, de hoc eodem argumento satis prolixè agens tanquam Augustini
verba ex *Gratiano* laudavit.

Nunc unum adhuc argumentum pro conjugio Clericorum superest vindicandum, ne & in eo Augustinus à partibus Evangelicorum omnino videatur dissen-
tire. Exhibet illud verba Christi, quibus verbum de continentia, videlicet perpetuâ &
Voto singulari adstricta, *non omnes capere dixit.* Dupliciter id Oraculum
authoritate Augustini nobis eripere tentat Bellarminus, semel ad eum provocans
Augustini de adulterinis conjugis librum, ex quo Sanchezium in contrarium proxime
vidimus agentem, ut opera ulteriori opus non sit; deinde eam obtendens Augu-
stini doctrinam, quæ eum cum aliis Patribus perhibet docuisse, *neminem esse, qui
continere non possit, si velit.* Iterum fateor, Augustinum non adeo remotum ab
hac videri doctrinâ, si verba ejus legantur ad quæ Bellarminus lectorem misit, qui-
bus non diffusus est sanctus Pater id à Deo impetrare, *si gemitu interno pul-
saret aures ejus, & fide solida in eum jactaret curam suam.* Sed dum Au-
gustinus id de se in ea ætate præsumit, quæ cum libris Confessionum
scripsisse notum est, non sequitur, omnium id esse, cum aliàs & alibi idem te-
stetur, *utramque continentiam sive castitatem, videlicet & virginalem &*

c. Cum
igitur, 35.
qu. 1.

c. Sors. 26.
quæst. 2.

lib. IV. cap.
10. p. 301.

Matth. 19.

lib. 6. Con-
fess. cap. 11.

de Contin.
cap. 1.

conju-

conjugalem à Paulo predicari tanquam singulare donum Dei. Quin & eo in loco, quem Bellarminus modò ad suas trahere conatus est partes, hæc sanctus Doctor ad laudata Christi verba addidit: *Qui potest, capiat, quod non omnes capiunt.*

Et jam posset hæc de cœlibatu Clericorum tractatio finem habere, cum de omnibus actum sit ex debito, quæ ad auctoritatem Augustini in hoc etiam argumento vindicandam videbantur necessaria; nisi ex superfluo tribus tantum verbis de illadicendum videretur Epistola, quam *Vdalricum* quondam Augustæ in Patria Episcopum ad Nicolaum Pontificem Romanum contra hunc cœlibatum scripsisse, præter *Centuriarum Magdeburgensium* scriptores testatur collector *orthodoxographorum* superiori seculo non multis post cœptam Dei gratia & Lutheri ministerio reformationem annis editorum, in qua præter alia illud in primis Augustini testimonium notatu dignissimum legitur: *In timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere non cupiat; quicumque habetis, in eis ne presumatis. Dico autem, non si ista habetis, sed si in istis presumatis, damnamini, si propter talia magni vobis videamini, si communem generis humani conditionem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quod nimirum discretionis poculum ex illo fonte prædicationis Apostolica hausseritis: Solutus es ab uxore, noli querere uxorem; adligatus es uxori, noli querere solutionem. Vbi & subditur: Qui habent uxores, tanquam non habentes; & qui utuntur mundo, tanquam non utantur. Item dicit de Vidua, cui vult nubat, tantum in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo Connubio, quod Dominus prohibeat, attentare.* Equidem manibus pedibusque contranitur Bellarminus & omnes alii, qui pro Clericorum cœlibatu militant, ne quid auctoritatis hæc Epistola obtineat, varia conquirendo argumenta, ut suspecta de suppositione fiat lectori, quibus tamen post alios dudum satis ex asse fecit D. *Gerhardus* noster, ut ad plenariam confessionem nihil sit super. Illud tantum hic in gratiam lectoris moneo, celebrem quendam Virum in hujus argumenti tractatione occupatum de *Vasquezio* scribere, rectius eum, quam alios hodie Pontificios, hanc Epistolam sine tergiversatione ut genuinum scriptum ad legere & admittere. Sed si ipse *Vasquezius* consulatur, aliter omninò eum de hac Epistola censuisse legitur, similem videlicet in modum, quo Bellarminus, utpote ad cujus examen apertissimè provocat, ex *Stephano* etiam addens, eam esse confictam. Unde autem celebris hic Vir & in scriptis non unius generis & speciei autorum satis diligenter versatus id habuerit & hausserit, contrariam *Vasquezio* adscribens sententiam, hæcenusi divinare non licet. Videant ii, quorum interest, ne per ejus auctoritatem lector de *Vasquezio* aliter sentiat, quam par est & justum.

Ego ad id tandem me confero, quod ad pendicis loco excutiendum restat de digamis, circa quos hanc Quæstionem format Bellarminus, *Num Apostolica lege prohibitum sit, ne, qui post obitum primæ uxoris alteram duxit, ad sacros ordines admittatur?* Et quia hanc controverfiam ex eo apostoli oraculo decidendam esse agnovit, quo Episcopum (& Diaconum) unius uxoris Virum esse vult, hinc ubi diversas Interpretum super eo sententias adduxit, ut eam omnibus modis defendat, quæ apostolum de Digamiâ non solum simultaneâ, sed etiam successivâ, aliâs *Deuterogamia*, intelligendum esse statuit, ad Patrum quoque auctoritatem, Augustini nominatim provocat, addens, unum esse *Theodoretum*, qui contrariam de Digamiâ saltem simultaneâ ab apostolo prohibita tuatur sententiam. Videamus ipsa Augustini verba, ut de ejus sententia eo commodius fieri possit iudicium, quæ nimirum ipse laudat Bellarminus. Ita autem sanctus Doctor: *Non absurdè visum est, eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commississe, sed normam quandam sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessarium.* Ad quæ verba Bellarminus hæc notat: *Augustinus cum dicit, numerum singularem uxorum excedere, impedimentum esse ordinationis, nec tamen esse peccatum, aperte indicat, se loqui de multitudine uxorum non uno tempore, sed diverso, nam eodem tempore plures habere uxores, Christiano plane nullo licet modo ex Augustini sententia. Fatendum & hic iterum est, Augustinum contra Digamiâ quoque successivam pugnasse, sed non ex jure quodam apostolico, quod Bellarmino demonstrandum fuit, verum ex more & usu seculi, quo ipse vixit, id quod verbis proximè antecedentibus manifestum fecit, scribens: *Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum maritum & unam uxorem est redactum, ut Dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinare, nisi unius uxoris Virum.* Ubi simul notari meretur, Augustinum Patrem verbis*

lib. V. de
adult. con-
jug. cap. 18.

Confess.
Cathol.
Tom. III.
p. 61.

in 3. p.
Thom.
Disp. 249.
cap. 7.

1. Timoth.
3. Tit. 1.

de Bono
Conjug.
cap. 18.

verbis proximè sequentibus aliquam instituere comparationem inter Polygamiam Patriarcharum veteris, & monogamiam Sacerdotum Novi Testamenti, quæ locum habere non posset, nisi utrobique & Polygamia & Monogamia intelligeretur simultanea, utpotè quæ hic tertium vel terminum comparationis statuit. Verba hæc sunt: *Sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias uni Viro Christo subditas, ita noster Antistes unius uxoris Vir significat ex omnibus gentibus unitatem uni Viro Christo subditam.* Quæ Bellarminus, ut & hic successivam obtineat Digamiam vel potius *Deuterogamiam* ab Augustino intellectam, regerit, frivola sunt. Scribit, *Antithesin Sacerdotum Testamenti Veteris & Novi in eo solum esse positam, quod illi plures habuerint uxores, isti unam; non autem in eo, quod illi habuerint plures simul, isti non.* Existimat, ex duobus id posse colligi. Primò, *Augustinus dicit, ideo Sacerdotes Novi Testamenti non posse plures habere uxores, quia significant Christi conjugium cum una Ecclesia; at Ecclesia una est omnino, non una post alteram.* Deinde, *idem Augustinus ibidem dicit, non esse peccatum, duas nunc habere uxores, sed tamen esse impedimentum ordinationis; at habere simul duas tempore Novi Testamenti, peccatum esse, idem docet Augustinus.* Igitur cum dicit, *Sacerdotem Novi Testamenti posse nisi unam habere uxorem, intelligit nec simul, nec successivè.* Frivola inquam hæc sunt, quibus rationem antitheseos Augustiniana exhibet Bellarminus nulla ratione fultam, sed claritati verborum omni ex parte contrariam. Quid enim? Annon, sicut una est Ecclesia utriusque Testamenti, etiam si repudiata Ecclesia Judaica, verè spiritualiter mortua, Christus è gentilitate novam sibi adaptavit vel adoptavit sponsam & conjugem; ita Viro etiam Sacerdoti mortua conjuge priorilicebit in locum ejus aliam substituere, & quidem sine unitatis læsione, dum una post alteram suscipitur? Præterea, dum Augustinus fateatur, peccatum non esse, duas habere uxores, successivè nimirum; eometipso agnoscere debuit Bellarminus, eam legem, qua digamvis, vel rectius Deuterogamis, ordinatio Ecclesiastica denegatur, neque divino, neque Apostolico Jure niti, sed humanam sapere, si quæ est, sapientiam & traditionem novam. Quod verò Augustinus in Monogamiæ Ecclesiasticæ encomio aliquam unitatis Ecclesiasticæ significationem exhibuit, ultra scopum extendi non debet, quia hæc significatio unitatis etiam in Digamia successiva vel Deuterogamia locum habere potest, ut modò de unitate Ecclesiæ utriusque Testamenti observatum est, & ipse Augustinus, quod de Monogamia Sacerdotum scripsit, in eodem ferè comparationis tertio & termino de Monogamia cunctorum fidelium voluit intellectum, hæc in paulò post sequentibus addens: *Sicut sacramentum pluralium Nuptiarum illius temporis significavit futuram multitudinem Deo subjectam in omnibus terrenis gentibus, sic sacramentum nuptiarum singularum nostri temporis significat unitatem omnium nostrum Deo subjectam futuram in una caelesti Civitate.* Sicut ergo Augustinus significationem unitatis ostendit in Monogamia Sacerdotali, ita eam quoque exhibuit in Monogamia aliorum fidelium, quibus Digamiam, imò Polygamiam succedaneam Jure Apostolico fuisse prohibitam, Bellarminus statuere non audebit, nisi Paulo in faciem velit contradicere. Posito autem, quamvis non concessio, Augustinum contra successivam quoque Sacerdotum & Ministrorum Ecclesiæ Digamiam quasi ex Jure Apostolico egisse, quod tamen ab eo non factum vidimus; et si insuper hic toti in vindicanda Augustini auctoritate sumus occupati, quantum videlicet Aletheæ sanctitas permittit; nihilo tamen minus non immeritò illud lectori accuratius ponderandum potest proponi, an ita auctoritate Augustini hic standum sit, ubi plures alii Patres, Græci pariter & Latini, alia planè via indaganda Apostoli sententia procedendum existimarunt. Bellarminus quidem unum esse *Theodoretum* audacter, vel impudenter potius & ignoranter pronuntiat, qui *contrariam de Digamia saltem simultaneam ab Apostolo prohibita tueatur sententiam*; è Græcis *Chrysostomum, Theophylactum, Oecumenium*; è Latinis *Hieronymum, Anselmum, Sedulium* cum aliis pluribus ad suas trahens partes, sine omni exceptione sibi ad stipulantes. At sincerè magis hanc rem tractavit *Esperæus*, scriptor superioris seculi eruditissimus, post *Theodoretum* ingenuè *Chrysostomum, Theophylactum, Hieronymum, Pauli Oraculum* de Digamia saltem simultaneam intelligentes laudans, eorumque sententiam super hac re verborenis & prolixè adducens, unde satis superque potest constare, in alia eos, quàm Augustinum, quod oraculi Paulini sensum fuisse sententia. De *Hieronymo* in specie idem agnovit *Sixtus Senensis*, duobus in locis verba ejus huc pertinentia exhibens, hac cum observatione, *Sedulium & Anselmum*

Comment.
ad Epist. I.
ad Timoth.
Bibl. S.
lib. 6. An.
not. 318.
& 325.

scilicet cum Hieronymo statuisse. Ipsa exscribere verba opus non est, neque instituti ratio requirit, cum satis esse possit, hos scriptores Papistas testimonium contra Bellarminum dedisse, aliosque Patres & Ecclesiæ Doctores, eosque satis illustres loco Augustini nobis concessisse, quamvis nec ille in totum nobis sit contrarius, ut prolixè vidimus. Ut è recentioribus unum & alterum insuper audiamus interpretem, *Claudianus Guiliandus*, expositor scripturæ à *Possentino* insigniter laudatus, quamvis *Augustini* opinionem de Digamia succedaneâ non reprober, eam tamen, quæ digamiam simultaneam ab Apostolo tantum prohiberi adserit, in collationibus suis præponit sequentem causam prohibiti Apostolici reddens: *Hoc dixit, quia multi eo tempore plures habebant uxores, imitantes, ut adserēbant, Veteris Testamenti Patres.* Ambrosius Catharinus, quem supra quoque testem habuimus, et si & is pro *Augustini* stet sententia, ea tamen interfert, quæ nostro inservire possunt instituto, sequentia scribens: *In lege Christiana nunquam fuit licitum, duobus eodem tempore copulari, nisi Iudeis fortè ad cordis duritiam & ad tempus; & propter hos id fortè dictum est, quo SALTEM digami arcerentur ab Episcopatu.* Juvat his tandem addere, quæ *Erasmus* ad hoc Pauli oraculum notavit: *Id nunc nimium durè, ne dicam ridiculè, ad unum* torquent Ecclesiæ. Ad Chrysostrum interpretatur de unica uxore, quam habeat Episcopus; addens tamen, esse non-nullos, qui sic exponant, unius uxoris virum, qui fuerit semel duntaxat maritus. Et periclitatur Chrysostrum, ne Paulus exigere videatur ab Episcopo, ut uxorem habeat. At nunc non solum à tot Presbyteris exigitur castitas, verum etiam ab hypodiacois contractum dirimitur matrimonium. Quin id quoque vehementer adstringunt, quod eo seculo, quo summa erat Sacerdotum raritas, instituit Paulus servandum in Episcopis, ut non adiret hunc honorem digamus. Jam enim, cum tot sint Sacerdotum ubique millia, excluduntur à Sacerdotio, qui vel imprudentes duxerint corruptam; imò qui ante Baptismum habuerint uxorem, & à baptismo duxerint alteram priore defuncta, arceatur à Sacerdotio, licet hac in parte graviter reclamante Hieronymo. Quia illud magis mirum, cum tot egregias dotes requirat Paulus in Episcopo, cæteris prætermisissis, solius uxoris habetur ratio. Admittitur incestus, admittitur homicida, admittitur pirata, admittitur Sodomita, sacrilegus, parricida; denique quis non? Solus excluditur digamus ab hoc honore, qui solus nihil admisit. Mirum est autem, ut quædam urgemus, ac plus quam mordicus tenemus, ad quædam prorsus conniventes. Si quis perpendat horum temporum statum, quotam hominum portionem greges Monachorum occupent, quotam Sacerdotum & Clericorum collegia; deinde perpendat, quàm pauci è tanto numero verè servent vitæ castimoniam, in quæ libidinum genera quàm innumeri devertant, quanto cum probro complures palàm incesti sint & impudici, fortassis judicabit magis expedire, ut iis, qui prorsus non continent, jus fiat publici matrimonii, quod absque malâ famâ purè sancteque colant potius, quàm infeliciter ac turpiter libidinentur. Sed etiam atque etiam vereor, ne census Ecclesiastici castrent hodiè Clericos verius, quàm pietas, dum metuimus, ne, quod tenemus, intercipiatur, aut certè nihil accedat. Quibus *Erasmii* verbis totam hanc de cœlibatu vel conjugio Clericorum tractationem ut potè notatu dignissimis claudere placet.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM & seqq.

De

Exemptione Clericorum,

à

Ingo potestatis politica.

Quæ Evangelicorum circa hanc Controversiam de Clericorum exemptione sit sententia, & qua in re à Doctoribus Papæis dissentiant, ipsa docet praxis. Quibus distinctionibus & limitationibus ea circumscribatur & de jure circumscribi debeat, præter Theologos ante annos non ita multos peculiari tractatu ostendit celebris quidam Jurisconsultus, Clericorum & Pastorum inter Evangelicos causam, contra pleudo-politicorum tyrannidem egregiè tuitus, laudem inde non parcam reportans. Nobis Augustini autoritas & hic attendenda venit, quam ex eo in primis loco, ad quem Bellarminus in primæ propositionis demonstratione provocavit, supra non semel vindictam licet legere, nominatim, ubi de regimine Monarchico Ecclesiæ, de jure adpellationum, de Præsede Conciliorum Generali, eorum-

vid. Con-
fil. Wir-
reb part. II.
p. 182. seqq.

Y

que

que supra Romanum Pontificem potestate prolixius fuit actum, quibus si addantur, quæ ex aliis & parallelis Augustini locis in tractatione quæstionis de regimine secularium in Ecclesia fuere producta, præsentem quoque controversiam non parum illustrare possunt. Nunc ex abundantiori illud adhuc subjungo, quod cum in hac quæstione primum meritissimo & classicum occupet locum Apostoli oraculum, quo omnem sine omni exceptione animam potestatibus sublimioribus vult subditam, præter alios interpretes Papæos Esthins ingenue fateatur, omnes veterum commentatores, tam Græcos, quam Latinos, & in specie Augustinum statuisse, Paulum hoc loco de potestate tantum seculari agere, idque & contextum sermonis, & gladii ac tributorum mentionem satis indicare. Quorsum pertinet, quod idem Doctor Augustinus in hujus oraculi explicatione generatim bene monuit: Cum constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporalis sumus, rebus etiam temporalibus ad subsidium degende hujus vite utamur, oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc pertinet vitam, subditos esse potestatibus, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus; ex illa vero parte, quæ credimus Deo, & in regnum ejus vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis evertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus est. Et quia Bellarminus in quinta propositionis super hac controversia illustratione Christi in primis oraculum urget, quo liberos esse filios pronuntiavit, addita Augustini explicatione, placet eam huc adponere, ne quid in veritatis præjudicium docuisse videatur sanctus Pater, qui Christi verba sequentem in modum exposuit: Quod dixit, liberi sunt filii, in omni regno intelligendum est, liberos esse filios, non vassallos. Multo magis ergo liberi debent esse in regno terreno filii illius regis, sub quo sunt omnia terre regna. Atqui Bellarminus & juxta ejus doctrinam Clerici Romanenses vix se solos Dei filios dicere audebunt, exclusis fidelibus cæteris omnibus; adeoque se etiam solos dicere non possunt liberos, à que omni potestatis politicæ jugo exemptos.

Rom. 13.

Matth. 17.

LIBRI SECUNDI,

De

MONACHIS,

CAPUT PRIMUM & seqq.

De

Nomine, Naturâ, Varietate, Confirmatione, Origine
Monachorum & religiosorum.

Ante-quàm examen hujus controversiæ, utit perbreve & succinctum adgre-
diamur; quid de statu monachismi antiquorum, nominatim seculo Augustini,
statuerint antehac evangelici confessores, tempore reformationis per Lutherum
Dei organum inchoatæ, operæ pretium erit audire, qui mentem suam hac de re le-
quentibus expresserunt verbis: Augustini tempore libera erant Collegia; postea ubique
corrupta disciplina, addita sunt vota, ut tanquam excogitato carcere disciplina restitu-
retur. Non attentis jam iis, quæ Bellarminus ex Augustino opposuit, utpote quæ
suo ordine & loco responsum accipient, id nunc ea inter in primis meretur observa-
ri, quod in Harmonia Confessionis Augustinæ, quam superiori adhuc seculo An-
dreas Fabricius, Leodius edidit, non solum in genere illa responsio, quæ nomine
Imperatoris Caroli & Principum Romano-Catholicorum conscripta fuit, agnoscat,
Monasteria olim fuisse scholas literarum; Johannes quoque Cochleus, juratissimus
Augustinæ Confessionis & Evangelicorum hostis, in discussione hujus articuli, fa-
teatur, non solum olim, sed nostris adhuc temporibus, in Monasteriis, tam locupletibus,
quàm pauperibus, fuisse scholas doctrinæ; verum etiam Johannes à Daventria,
in refutatione ejusdem, etsi demonstrandum in se suscepit, non Augustini solum
tempore, sed & ante Evangelii initium fuisse religiosos, qui relicta rerum mundana-
rum vanitatis voto sese obstrinxerint, dubitanterque scripserit, incertum adhuc esse,
an omnia tempore Augustini Collegia fuerint libera, cum cerè constet, quod mox post
Apostolos solennem Monachi fecerint professionem; illud tamen in veritatis gratiam
libimet

Art. 6. ab-
ul.